

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ ve POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Cilt/Vol: 20, Sayı/Issue 1, Sayfa/Page: 32-68

Yıl: 2024

ISSN: 1305-7979

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

Editörler / Editors in Chief

Baş Editör

Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN

Alan Editörü

Prof. Dr. Sema AY

Teknik Editör

Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER

**TARANDIĞIMIZ
INDEXLER**

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç. Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHAN'TİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa KOCALOĞLU (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)

Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Işın KIRIŞKAN (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖNGEN BİLİR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy SOYDAN (Kastamonu Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZALPIN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi

Yıl: 2024, Cilt/Vol: 20, Sayı/Issue: 1

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Gökçe Çiçek CEYHUN	BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Lütfü ÖZTÜRK	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Mustafa Kemal DEĞER	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Nazlı Yücel BATMAZ	ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Serkan ÖZDEMİR	BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Sevgi SEZER	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap KARAKOÇ	UŞAK ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Can POLAT	HARRAN ÜNİVERSİTESİ

EN ESKİ KITA AFRİKA'DA YENİLİK VE DEĞİŞEN TOPLUM: AFRİKA HALKLARININ SOSYOLOJİSİ

Arif AKBAŞ

*Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu,
Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı,*

ORCID: 0000-0002-8480-4350

aakbas@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Afrika, yüzyıllarca büyük bir sömürge coğrafyası olmuştur. Dünyanın ikinci en büyük ve kalabalık kıtasıdır. Bu makalede en eski kıta olan Afrika'nın yenilik ve değişen toplum yapısı ile burada yaşayan halkların sosyolojisi yorumlayıcı bir yaklaşım çerçevesinde ele alınacaktır. Frantz Fanon, "Yeryüzünün Lanetlileri"nde "sömürgeleştirme yolundaki ülkelere, yeni insan yaratma, oluşturma çağrısı Afrika ülkelerinin geleceği tarafından sakatlandığı" konusundan bahsetmektedir. Yine yazarın tespitince; "bir Afrikalı, eskinin sömürgesi bir Üçüncü Dünya insanı 'Avrupa' diye ekliyor, öyle delice ve pervasız bir ivme kazandı ki uçuruma doğru gidiyor, ondan uzak durmakla iyi yapmış oluruz." Yine sosyolojik bir tesbit olarak Fanon; "Afrika'nın ve dünyanın bugünkü koşullarında, bağımsız ve yoksul olan bu halkları hızla ivme kazanan adımlar atarak toplumsal bilince erişmektedir," diye belirtmektedir. Bu yeni koşullarda Amerikalılar uluslararası kapitalizmin patronu olma rolünü çok ciddiye alıyorlar. Avrupa ülkelerine sömürge ülkeleri bağımsızlaştırmalarının başta dostça bir tavırla öğütüyorlar. İkinci aşamada "Afrika Afrikalılarıdır" ilkesine önce saygılarını, sonra desteklerini göstermekte tereddüt etmezler. Ancak bu özgürleştirici gibi gözükten tanımlamalar olsa bile Afrika'da yine sömürgeleştirme politikaları alttan alta devam etmektedir. Afrika: Kuzey Afrika, Batı Afrika, Orta Afrika, Doğu Afrika ve Güney Afrika gibi siyasi tanımlamalara ait bölgelere ayrılmıştır. Afrika'da toplam 54 ülke bulunmaktadır. Bu ülkelerin her birinin coğrafyası ve sosyolojisi farklıdır. Afrika sosyolojisi doğu-batı karşılaştırmaları açısından da incelenebilir. Bu makale, Afrika'nın sosyal dokusunu oluşturan temel unsurları incelemekte ve geçmişten günümüze sosyal değişimlerin izini sürmektedir. Tarihsel sosyoloji metodolojisi, kıtadaki toplumsal yapıların kökenlerini anlamak için sosyolojik verilere dayanmaktadır. Bu bağlamda, makalede yer alan bulgular, Afrika'nın çeşitli bölgelerindeki kabile topluluklarının değişimini, yerleşik yaşam biçimlerine geçişlerini ve tarımın gelişimiyle birlikte ortaya çıkan toplumsal dönüşümleri detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, tarihsel sosyoloji metodunun sunduğu perspektif, Afrika'nın köle ticareti, sömürgecilik ve bağımsızlık mücadeleleri gibi önemli tarihsel olayların toplumsal yapı üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir. Bu şekilde, makale, Afrika'nın sosyolojik değişimini anlamak için geçmişten gelen derin bilgi birikimine dayanarak geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika Sosyolojisi, Afrika Tarihi, Sömürgeleştirme Politikaları, Afrika'nın Değişen Toplum Yapısı, Sömürgecilik ve Bağımsızlık Mücadeleleri, Sömürge Sonrası Afrika.

INNOVATION AND CHANGING SOCIETY IN THE OLDEST CONTINENT OF AFRICA: SOCIOLOGY OF AFRICAN PEOPLE

Arif AKBAŞ

*Dr. Lecturer Asst., Sivas Cumhuriyet University, Yıldızeli Vocational School,
Department of Marketing and Advertising, Public Relations and Promotion Program,*

ORCID: 0000-0002-8480-4350

aakbas@cumhuriyet.edu.tr

ABSTRACT

Africa has been a major colonial geography for centuries, being the second largest and most populous continent in the world. This article will discuss the innovation and changing social structure of Africa, the oldest continent, and the sociology of the peoples living here within the framework of an interpretive approach. In "The Damned of the Earth," Frantz Fanon mentions that "countries on the path to decolonization are crippled by the future of African countries, the call to create, create new people." Furthermore, according to the author's definition, an African, an ancient colonial, a Third World person, 'Europe', he adds, has gained such a crazy and reckless momentum that it is heading towards the abyss; we would do well to stay away from it. Additionally, as a sociological determination, Fanon states, "In the current conditions of Africa and the world, these independent and poor peoples are reaching social consciousness by taking steps that are rapidly gaining momentum." In these new conditions, Americans are taking their role as the boss of international capitalism very seriously. They advise European countries to make colonial countries independent in a friendly manner at first. At the second stage, they do not hesitate to show their respect and then their support for the principle of "Africa Belongs to Africans" first. However, even if these definitions seem liberating, colonization policies are still continuing from the bottom up in Africa. Africa is divided into regions belonging to political definitions such as North Africa, West Africa, Central Africa, East Africa, and South Africa, comprising a total of 54 countries. The geography and sociology of each of these countries are different. African sociology can also be studied in terms of east-west comparisons. This article examines the basic elements that make up the social fabric of Africa and traces the social changes from the past to the present. The methodology of historical sociology is based on sociological data to understand the origins of social structures on the continent. In this context, the findings contained in the article cover in detail the changes of tribal communities in various parts of Africa, their transition to sedentary lifestyles, and the social transformations that occur with the development of agriculture. Additionally, the perspective offered by the method of historical sociology also reveals the effects of important historical events such as the slave trade, colonialism, and independence struggle of Africa on the social structure. In this way, the article provides a broad perspective based on the deep knowledge from the past to understand the sociological evolution of Africa.

Key Words: African Sociology, African History, Colonization Policies, Africa's Changing Social Structure, Colonialism And Independence Struggles, Post-Colonial Africa.

1. GİRİŞ

“En Eski Kıta Afrika’da Yenilik ve Değişen Toplum: Afrika Halklarının Sosyolojisi” başlıklı bu makalenin amacı, Afrika’nın sosyal dokusunu oluşturan temel unsurları ve geçmişten günümüze sosyal değişimlerin izini sürmektir. Bu makalede, Afrika’nın tarih boyunca maruz kaldığı çeşitli etkiler ve bu etkilerin kıtanın sosyolojik evrimine olan etkileri incelenecektir. Makalenin yöntemi ise tarihsel sosyolojiye dayanmaktadır. Tarihsel sosyoloji metodolojisi, Afrika’nın toplumsal yapılarının kökenlerini anlamak için antropolojik ve arkeolojik verilere dayanır. Bu bağlamda, makalede yer alan bulgular, kıtanın farklı bölgelerindeki kabile topluluklarının değişimini, yerleşik yaşam biçimlerine geçişlerini ve tarımın gelişimiyle birlikte ortaya çıkan toplumsal dönüşümleri detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, tarihsel sosyoloji metodunun sunduğu perspektif, Afrika’nın tarihindeki önemli olayların sosyal yapı üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir. Bu şekilde, makale, Afrika’nın sosyolojik dönüşümünü anlamak için geçmişten gelen derin bilgi birikimine dayanarak geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Afrika’nın tarihi, son derece zengin ve çeşitli bir geçmişe sahiptir. Ancak, kıtanın tarihi, genellikle bölgesel farklılıklar ve farklı kültürlerin etkileşimleri nedeniyle karmaşıktır. Afrika’nın tarihi, arkeolojik bulgular, sözlü gelenekler, yazılı kaynaklar ve diğer kaynaklar kullanılarak anlaşılmaktadır. İnsanlık tarihindeki en eski fosil kayıtları, Afrika’da bulunmuştur. Özellikle Doğu Afrika’da, Etiyopya’da bulunan fosiller, Homo sapiens’in tekâmülünü takip etmekte ve modern insanın atalarının bu kıtada ortaya çıktığını göstermektedir. Aynı zamanda, Mısır gibi erken uygarlıklar da Afrika’nın tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Mısır, tarih boyunca önemli bir medeniyetin merkezi olmuştur. M.Ö. 3000 civarında başlayan antik Mısır medeniyeti, piramitler, tapınaklar, yazı sistemi (hiyeroglif), ve matematiksel bilgileriyle bilinir. Afrika, birçok büyük krallık ve imparatorluk ev sahipliği yapmıştır. Mali İmparatorluğu, Songhay İmparatorluğu, Etiyopya İmparatorluğu gibi yapılar, ticaret, sanat ve bilimde ilerlemişlerdir. Afrika, tarih boyunca farklı bölgeler arasında ticaret yollarına ev sahipliği yapmıştır. Trans-Sahra ticaret yolları, Sahra Çölü’nü aşan bir ağ oluşturarak Kuzey Afrika ile Batı Afrika arasında önemli bir ticaretin gerçekleşmesini sağlamıştır. 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, Avrupalılar tarafından yürütülen Transatlantik Köle Ticareti, Afrika’dan Amerika’ya köle gönderilmesine neden oldu. Bu dönem, Afrika’nın tarihinde önemli bir trajedi olarak kabul edilir. 19. yüzyıl sonlarına doğru ve 20. yüzyılın başlarında, Avrupalı güçler, Afrika’nın büyük bir kısmını sömürgeleştirdi. Bu dönemde, sınırların çizilmesi, kültürlerin etkileşimi ve bağımsızlık mücadeleleri gibi olaylar yaşandı. 20. yüzyılın ikinci yarısında, birçok Afrika ülkesi bağımsızlığını kazandı. Ancak, bağımsızlık sonrası dönemde birçok zorlukla karşılaşıldı,

sıklıkla siyasi istikrarsızlık, etnik çatışmalar ve ekonomik sorunlar gözükte. Afrika'nın tarihi geniş bir konudur ve her bölge kendi benzersiz tarihine sahiptir. Bu genel bakış, kıtanın tarihini anlamak için sadece bir başlangıç noktasıdır. (Beinart, 2000, s. 269-302)

Avrupalılarca Sahra-ötesi köle ticareti, Atlantik köle ticareti ve Hint Okyanusu köle ticareti şeklinde yürütülüyordu. Kölelik Afrika'da uzun süredir uygulanıyordu. 15. ve 19. yüzyıllar arasında Atlantik köle ticareti, tahminen 7-12 milyon köleyi Yeni Dünya'ya götürmüştür. Avrupalı-Berberi korsanlar, 16. ile 19. yüzyıllar arasında Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya bir milyon civarında köle satmıştır. (Lovejoy, 2000, s. 25) Batı Afrika'da 1820'lerde Atlantik köle ticaretindeki düşüş, yerel yönetimlerde dramatik ekonomik değişimlere neden oldu. Yeni Dünya'da kölelere olan talebin azalması nedeniyle köle ticaretinin kademeli olarak azalması, karışıklığın artmasına neden oldu. Avrupa ve Amerika'daki kölelik mevzuatı ve İngiliz Kraliyet Donanması'nın Batı Afrika açıklarında artan varlığı Afrika devletlerini yeni ekonomileri benimsemeye zorladı. 1808 ile 1860 yılları arasında İngiliz Batı Afrika Filosu yaklaşık 1.600 köle gemisine el koydu ve gemideki 150.000 Afrikalıyı serbest bıraktı. (Loosemore, 2008, s. 1-2) Ticareti yasaklayan İngiliz anlaşmalarını kabul etmeyi reddeden Afrikalı liderlere karşı da harekete geçildi; örneğin, "Lagos'un gaspçı Kralı Batı Afrika'nın en büyük güçleri (Asante Konfederasyonu, Dahomey Krallığı ve Oyo Empire) bu değişime uyum sağlamanın farklı yollarını benimsedi. Asante ve Dahomey "meşru ticaretin" geliştirilmesine odaklandılar; palmiye yağı, kakao, kereste ve altın formunda, şekillendirici Batı Afrika'nın modern ihracat ticaretinin temeli oluştu. Uyum sağlayamayan Oyo İmparatorluğu iç savaflara sürüklendi. (Simon, 1995, s. 175)

Afrika Mücadelesi, [Scramble for Africa] olarak tarihçiler tarafından kullanılan bu eser, yedi Batı Avrupalı ülke tarafından Afrika'nın büyük kısmının işgalini, ilhakını, bölünmesini ve Afrika'nın büyük kısmının sömürgeleştirilmesini anlatır. Bağımsız olan Etiyopya ve Liberya olarak bilinen bir çağdaki güçler; (1833 ile 1914 arasında) 1870'te resmi olarak Avrupa'nın kontrolü altında olan Afrika'nın yüzde 10'u, 1914'te neredeyse yüzde 90'a çıkmıştır; bu durum yalnızca "Yeni Emperyalizm" olarak adlandırılabilir. (Brantlinger, 1985, s. 166-203) Avrupa kolonizasyonunu açısından Berlin Konferansı sonucu Afrika'daki ticaretin genellikle başlangıcı olarak kabul edilir. 19. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa ile Afrika arasında önemli siyasi rekabetler vardı. Avrupa imparatorlukları bu mücadeleye ivme kazandırmışlardır. 19. yüzyılın sonraki yılları "gayri resmi emperyalizmden" bir geçişe tanık olundu. Bölgedeki askeri nüfuz, ekonomik hâkimiyet yönetimi yönlendirmek ve burada yaşayan milletleri kontrol edebilmek adına sıklıkla kullanıldı. (Shillington, 2005, s. 301) Soğuk Savaş döneminde Afrika'nın büyük bir kısmı sömürgecilikten arındırıldı. Ancak Mücadele'nin dayattığı eski imparatorluk sınırları

ve ekonomik sistemler hâlâ Afrika'nın siyasetini ve ekonomisini etkilemeye devam etmekteydi. Bugüne kadar gelen bütün Afrika ülkeleri Avrupalıların sömürgecilik faaliyetlerinden bir şekilde etkilenmişti (Southall ve Melber, 2009, s. 41-45).

Avrupalıların imparatorluk yönetimi, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesine kadar devam edecekti; o zaman, geri kalan neredeyse tüm sömürge bölgeleri yavaş yavaş resmi bağımsızlığa kavuştu. Afrika'daki bağımsızlık hareketleri, Avrupalı büyük güçlerin zayıflamasına neden olan II. Dünya Savaşı'nın ardından ivme kazandı. 1951 yılında eski bir İtalyan kolonisi olan Libya bağımsızlığını kazandı. 1956'da Tunus ve Fas Fransa'dan bağımsızlıklarını kazandılar. Bunu ertesi yıl (Mart 1957) Gana izledi. Tunus ve Fas, Sahra altı kolonilerden bağımsızlık kazanan ilk koloni oldu. Kıtanın geri kalanının çoğu bu yıllardan itibaren on yıl içinde bağımsız hale geldi. (Bély, 2001, s. 118) Portekiz'in Sahra Altı Afrika'daki deniz aşırı varlığında (en önemlisi Angola'da) ırk ayrımcılığı ardından başa yeni bir iktidar geldi. Güney Afrika, bağımsızlığını kazanan ilk Afrika ülkelerinden biri olmasına rağmen devlet, sert bir gerilla savaşının içine sürüklendi. Bu mücadeleyi 1980'e kadar sürdüren siyah milliyetçilerdir, ancak uluslararası alanda o zamanda bağımsız bir devlet olarak tanınmamışlardı. Nelson Mandela, zorda olsa bağımsızlık mücadelesini kazanmıştı. (Joffe, 2014, s. 11) Ian Smith, hükümeti azınlık beyaz yönetimi altında Birleşik Krallık'tan tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etti. 1965'te Rodezya rejiminin yöneten Estado Novo ve São Tomé ve Príncipe 16. yüzyıldan 1975'e, Gine-Bissau ile Mozambik, Yeşil Burun Adaları, Apartheid olarak biliniyordu yine aynı şekilde bağımsızlıklarını kazanmış oldular. (Wood, 2012, s.1)

Bugün Afrika'da 54 egemen ülke bulunmaktadır ve bunların çoğunun sınırları Avrupa sömürgeciliği döneminde çizilmiştir. Bağımsızlıktan bu yana Afrika devletleri sıklıkla istikrarsızlık, yolsuzluk, şiddet ve otoriterlik nedeniyle demokrasileri sekteye uğramıştır. Afrika devletlerinin büyük çoğunluğu, bir tür başkanlık sistemi yönetimi altında faaliyet gösteren cumhuriyetlerdir. Ancak bunlardan çok azı, Lührmann ve diğerleri tarafından ortaya konulan kriterlere göre kalıcı olarak demokratik hükümetleri ayakta tutmayı başarmıştır. 2018'de yalnızca Botswana ve Mauritius tutarlı bir şekilde demokratik olmuştur. Sömürgecilik sonrası tarihinin tamamı bu şekildedir. Çoğu Afrika ülkesi çeşitli darbeler veya askeri diktatörlük dönemleri yaşamaktadır. Ancak 1990 ile 2018 yılları arasında kıta bir bütün olarak daha demokratik yönetime yönelmiştir. (Daniel ve Oskar, 2022, s.10) Bağımsızlıktan sonra Afrikalıların ezici bir çoğunluğu aşırı yoksulluk içinde yaşadı. Kıta, siyasi istikrarsızlığın yanı sıra sömürge yönetimi altındaki altyapı veya endüstriyel gelişme eksikliğinden de sıkıntı çekiyordu. Sınırlı mali kaynaklara veya küresel pazarlara erişime sahip olan Kenya gibi nispeten istikrarlı ülkeler hâlâ yalnızca çok yavaş bir ekonomik gelişme yaşadılar. 1990'dan

önce yalnızca birkaç Afrika ülkesi hızlı ekonomik büyüme sağlamayı başarabildi. Her ikisi de büyük petrol rezervlerine sahip olan Libya ve Ekvator Ginesi istisnadır. (Frynas, 2004, s. 527)

Sömürgecilikten kurtulmanın ardından kıtadaki istikrarsızlık, esas olarak etnik grupların marjinalleştirilmesinden ve yolsuzluktan kaynaklanmaktaydı. Tutsi Hutu peşinde koşan pek çok lider, kasıtlı olarak etnik çatışmaları teşvik etti; bunların bazıları, ilgisiz birden fazla grubun birleşmesi gibi, sömürge döneminden kaynaklanmıştı. Etnik grupların tek bir koloniye bölünmesi, farklı bir etnik grubun birden fazla koloniye bölünmesi veya mevcut çatışmaların sömürge yönetimi tarafından daha da kötüleştirilmesi (örneğin, etnik siyasi kazanç) gibi durumlar yaşanmaya başladı. (Gendron ve Vuorinen, 2012, s. 89) Giderek sıklaşan ve şiddeti bir yönetim şekli olarak kabul eden askeri diktalar, birçok ülkenin nüfusu tarafından düzeni korumanın bir yolu olarak geniş çapta kabul görüyordu ve 1970'ler ve 1980'ler boyunca Afrika ülkelerinin çoğunluğu böyleydi. (Nyeko, 1997, s. 95) Bağımsız Afrika devletlerinde uluslararası toprak anlaşmazlıkları ve bağımsızlık isteyen grupların isyanları da yaygındı. Bunlardan en yıkıcı olanı, hükümet güçleri ile iç isyancılar arasında yaşanan Nijerya İç Savaşı idi. Ayrılmak isteyenler ile ordu güçleri arasındaki savaş 1-2 milyon insanın ölümüne yol açan bir kıtlıkla sonuçlandı. Sudan'da iki iç savaş, ilki 1955'ten 1972'ye kadar sürdü ve ikincisi 1983'ten 2005'e kadar toplu olarak yaklaşık 3 milyon kişiyi öldürdü. Her ikisinde de öncelikle etnik ve dini çizgilerde savaşıldı. (Sawant, 1998, s. 343-363)

Soğuk Savaş Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki çatışmalar da istikrarsızlığa katkıda bulundu. Hem Sovyetler Birliği hem de ABD, süper güçlerin yanında yer alan Afrikalı siyasi ve askeri liderlere önemli teşvikler sundu. Afrika'daki devletlerin dış politikaları bu iki eksen/ kutup tarafından yönlendirilmiştir. Örnek olarak, Angola İç Savaşı sırasında ülke Sovyet ve Küba askeri, siyasi desteğinin büyük çoğunluğunu bu ülkelere aldı. Birçok Afrika ülkesi büyük ölçüde dış yardıma bağımlı hale geldi. Soğuk Savaş'ın sonunda hem Sovyet hem de Amerikan yardımının ani kaybı ve SSCB'nin çöküşü, çoğu ülkede ciddi ekonomik ve siyasi çalkantılara yol açtı. Dış desteğe bağımlı olan yönetimler birden bu krizin pençesine düşüverdi. (Schraeder, 1992, s. 571) 1983 ile 1985 yılları arasında Etiyopya'da büyük bir kıtlık yaşandı ve 1,2 milyon kadar insan öldü. Çoğu tarihçiler açısından insanlık tarihinin en maliyetli savaşlarından biri modern Afrika'daki en yıkıcı askeri çatışmalardı ve bu çatışmalar, onu modern Afrika tarihinin açık ara en ölümcül çatışması haline getirmekteydi. (Rayner, 2014, s. 3-4) Bu olaylar Kongo Savaşlarının patlak vermesine katkıda bulundu. 5,5 milyona varan ölümle büyük bir katliamı etkiledi ve komşu ülkelerde milis gruplarının yükselişini körükledi. Bu olaylar ciddi bir mülteci krizine yol açtı. Ruanda'da devlet 1994'te yaşanan iç savaş

sırasında ciddi bir soykırım uyguladı. (Taylor, 2020, s. 5-7) Çeşitli isyancı gruplar ve hükümetler arasındaki çeşitli çatışmalar hala devam etmektedir.

2003'ten bu yana Darfur'da (Sudan) devam eden bir çatışma var ve bu çatışma 2003'ten 2005'e kadar zirveye ulaştı ve 2007 ile 2013-15'te şiddet olaylarında kayda değer artışlar yaşandı. Toplamda yaklaşık 300.000 kişinin ölümüne neden oldu. (Bacon, 2004, s. 9-11) Boko Haram İsyanı esas olarak Nijerya'da (Nijer, Çad ve Kamerun'da da önemli çatışmalarla birlikte) 2009'dan bu yana yaklaşık 350.000 insanı öldürdü. (Abbas, vd. 2023, s. 217) Afrika'daki çatışmaların çoğu 2022 itibarıyla düşük yoğunluklu çatışmalara indirgenmiştir. Ancak Eritre'de başlayan Tigray Savaşı tahminen 300.000-500.000 kişinin ölümüne yol açmıştır. (Kloos, 1990, s. 643-656) Genel olarak bakıldığında, 21. yüzyılda Angola, Sierra Leone ve iç savaşların sona ermesiyle Afrika genelinde şiddet büyük ölçüde azaldı. Cezayir 2002'de, Liberya 2003'te, Sudan ve Burundi'de 2005 çatışmaların şiddeti kısmen düştü. 9 ülkeyi ve birkaç isyancı grubu kapsayan İkinci Kongo Savaşı şiddetteki bu düşüş, birçok ülkenin komünist tarzdeki komuta ekonomilerini terk etmesi ve 1990'lar ve 2000'ler boyunca komşu ülkeler arasında kalıcı, barışçıl ticaretin kurulmasını teşvik eden piyasa reformlarına açılmasıyla aynı zamana denk geldi. (Koyame ve Clark, 2002, s. 201-223) Son yirmi yıldan bu yana Afrika ülkelerinde bir nevi yavaştan yavaşa kapitalist barış hali zuhur etmiştir.

İstikrarın artması ve ekonomik reformlar, başta Çin olmak üzere birçok Afrika ülkesine yabancı yatırımda büyük bir artışa yol açtı. (Politzer, 2014, s. 2) Bu süreç ekonomik büyümeyi daha da hızlandırdı. 2000 ile 2014 arasında, Sahra Altı Afrika'da yıllık GSYİH büyümesi ortalama %5,02 oldu ve toplam GSYİH ikiye katlanarak 811 Milyar dolardan 1,63 Trilyon Dolara çıktı. (GDP, 2015, s. 1) Kuzey Afrika'da da benzer büyüme oranları yaşanmıştır. (Onyishi ve Solomon, 2019, s. 133) Bu büyümenin önemli bir kısmı, bilgi teknolojilerinin ve özellikle de cep telefonunun kolay yayılmasına da atfedilebilir. [Elektronik eşyalardaki kritik madenlerin çoğu Afrika'dan temin edilmektedir. Özellikle bu materyaller cihazların pilleri için gereklidir. Yeni teknoloji elektrikli otomobillerde bu kaynaklara fazlasıyla ihtiyaç duymaktadır.] (Jenny ve Isaac, 2021, s.1-2) Bazı ülkeler bu büyümeyi sürdürürken yüksek büyüme oranları; 2014'ten bu yana genel büyüme, öncelikle düşen emtia fiyatları, devam eden sanayileşme eksikliği, COVID-19 ve Ebola salgınlarından etkilenmiştir.

Afrika'nın ekonomisi geniş bir yelpazede çeşitlilik gösterir ve ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterir. Kıta, zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen, birçok bölgesinde ekonomik zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durum daha çok bu kıtayı Batılı devletlerin sömürmesinin doğal bir sonucudur. Bu sömürgecilik, Afrika halklarının büyük oranda Avrupa gibi gelişmiş ülkelere doğru akan bir göç sorununa yol açmaktadır. Afrika, doğal kaynaklar

açısından oldukça zengindir. Petrol, doğalgaz, mineraller, ormanlar ve tarım arazileri gibi çeşitli doğal kaynaklara sahiptir. Bu kaynaklar, birçok Afrika ülkesinin dış ticaret gelirinin önemli bir kısmını oluşturur. Afrika'nın ekonomisinde tarım önemli bir rol oynar. Birçok ülke, tarıma dayalı geçim kaynaklarına sahiptir. Ancak, tarım sektörü genellikle düşük verimlilik, altyapı eksikliği ve iklim değişikliği gibi sorunlarla karşılaşır. Afrika'nın ekonomik büyümesinde hizmet sektörü de önemli bir rol oynamaktadır. Telekomünikasyon, finans, turizm ve diğer hizmet alanları kıtada gelişmektedir. Afrika'da sanayileşme düzeyi genellikle düşüktür. Ancak, bazı ülkelerde sanayi sektörü gelişmektedir. Özellikle Güney Afrika, Nijerya ve Kenya gibi ülkeler, endüstriyel üretimde artış göstermektedir. Alt Sahra Afrika'da birçok ülke, yetersiz altyapı, politik istikrarsızlık, yüksek işsizlik ve yoksullukla mücadele etmektedir. Ayrıca, bazı bölgelerde çatışmalar ve güvenlik sorunları ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Birçok Afrika ülkesi, dış borçlarla mücadele etmektedir. Uluslararası kredi kuruluşları ve diğer ülkeler tarafından sağlanan finansal yardımlar, ekonomik kalkınma çabalarına destek olmaktadır. Bazı Afrika ülkeleri, girişimcilik ve özel sektör yatırımlarını teşvik ederek ekonomik büyümeyi artırmaya çalışmaktadır. Bu çabalar, yerel işletmelerin gelişmesine ve istihdamın artmasına katkıda bulunabilir. Afrika'nın ekonomik durumu geniş bir perspektife sahiptir ve her ülkenin kendi benzersiz zorlukları ve fırsatları vardır. Kıta genelinde, sürdürülebilir ekonomik kalkınma çabalarına odaklanan birçok inisiyatif bulunmaktadır. (Wesseh ve Lin, 2016, s. 161-173)

Dünya'da Afrika araştırmaları yapan pek çok kurumsal yapı vardır. Bunlar içinde özellikle: Avusturya: Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Belçika: Ghent Üniversitesi Afrika Departmanı, Kanada: Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Çin Asya ve Afrika Çalışmaları Okulları, Danimarka: Afrika Çalışmaları Merkezi, Etiyopya: Afrika Çalışmaları Merkezi, Fransa: Afrika Dünyaları Enstitüsü, Fransa: Dünyadaki Afrikalılar Enstitüsü, Almanya: Afrika Araştırmaları Enstitüsü, Almanya: Afrika Çalışmaları Bölümü, Almanya: Asya ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü, Gana: Kwame Nkrumah Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Hollanda: Afrika Çalışmaları Merkezi, Nijerya: Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Nijerya: Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Nijerya: Afrika ve Diaspora Araştırmaları Enstitüsü, Portekiz: Uluslararası Çalışmalar Merkezi, Portekiz: Afrika ve Kalkınma Çalışmaları Merkezi, Portekiz: Porto Üniversitesi Afrika Çalışmaları Merkezi, Rusya: Afrika Çalışmaları Bölümü, Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü, Rusya: Afrika Araştırmaları Bölümü, St. Petersburg Üniversitesi, Güney Afrika: Afrika Araştırmaları Merkezi, İsveç: Afrika Çalışmaları Merkezi, Birleşik Krallık: Batı Afrika Çalışmaları Merkezi, Birleşik Krallık: Afrika Çalışmaları Merkezi, Birleşik Krallık: Afrika Araştırmaları Merkezi, Birleşik Krallık: Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu, Amerika: Afrika Çalışmaları Merkezi, Boston Üniversitesi, Florida Üniversitesi Afrika Çalışmaları Merkezi,

Howard Üniversitesi Afrika Çalışmaları Bölümü, Indiana Üniversitesi Afrika Çalışmaları Programı, Afrika Çalışmaları Merkezi, Michigan Eyalet Üniversitesi, Kuzeybatı Üniversitesi Afrika Çalışmaları Programı, Afrika, Orta Doğu ve Güney Asya Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rutgers, New Jersey Eyalet Üniversitesi, Afrika Çalışmaları Merkezi, UCLA vb. kuruluşları ön plana çıkmaktadır. Bu alanda uluslararası Afrika Araştırma Enstitüsü, Londra Kuzey Afrika Enstitüsü, Uppsala anımsatmakta fayda vardır. Türkiye’de de birçok üniversitede Afrika Araştırmaları Enstitüleri ya da bölümleri vardır. [Dışişleri Bakanlığı: Afrika ve çok taraflı siyasi işler başkanlığı, TASAM: Türk Asya stratejik araştırmalar merkezi-Afrika enstitüsü, Ankara Üniversitesi: Afrika çalışmaları araştırma ve uygulama merkezi, Kırklareli Üniversitesi: Afrika çalışmaları araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır.] Türkiye –Afrika ülkeleri arasında ilişkiler geliştikçe bu tarz enstitü ve organizasyonların da sayısı muhakkak artacaktır.

2. POSTKOLONYALİZM: AFRIKA’DA YENİLİK ve DEĞİŞEN TOPLUM

Afrika toplumları modern dünyaya entegre oldukça sürekli değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Afrika’da toplumsal değişimler, kıtanın geniş coğrafyası, etnik çeşitlilik, tarih ve ekonomik koşullar gibi bir dizi faktörden etkilenir. Bu nedenle, Afrika’da toplumsal değişim geniş bir yelpazede yaşanmaktadır. Birçok Afrika ülkesinde, kentsel alanlara göç hızla artmaktadır. Bu durum, kırsal bölgelerden kentlere olan büyük göçü ifade eder. Kentselleşme, değişen ekonomik yapılar, iş fırsatları ve yaşam tarzları ile ilişkilidir. Ancak, bu büyük göç, kentsel yoksulluk, altyapı zorlukları ve çevresel sorunlar gibi sorunları da beraberinde getirebilir. Afrika’da eğitim düzeyleri yükseldikçe, genç nüfusun teknolojiye erişimi artmaktadır. Özellikle cep telefonları ve internet, iletişim ve bilgi alışverişi açısından toplumsal değişime öncülük etmektedir. Eğitim, gençlerin iş bulma olanaklarını artırarak toplumda pozitif bir etki yaratmaktadır. Küreselleşme, Afrika’da kültürel değişimi etkilemiştir. Medya, popüler kültür, moda erişim ve uluslararası ilişkiler gibi faktörler, geleneksel kültürleri etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu, genç nesiller arasında yeni değerlerin, yaşam tarzlarının ve iletişim biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Birçok Afrika ülkesinde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık artmaktadır. Eğitim olanaklarına erişim, kadın istihdamı ve siyasi katılım gibi alanlarda iyileştirmeler gerçekleşmektedir. Ancak, bu alanda hala önemli zorluklar ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Bazı Afrika ülkelerinde, sosyal hareketler ve siyasi değişimle ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Toplumsal talepler, demokrasi mücadeleleri ve yönetim biçimine karşı talepler, siyasi arenada değişimlere yol açmıştır. Sağlık hizmetlerine erişimdeki artış, aşı programları ve hastalıklarla mücadeledeki gelişmeler, demografik değişimlere neden olmuştur. Yaşam beklentisi artarken, nüfus artış hızı yer yer kontrol altına alınmaya

çalışılmaktadır. Afrika'da toplumsal değişim, karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Bu değişimler, geleneksel değerlerle modernleşme arasında bir denge kurma çabalarını içerir. Aynı zamanda, ekonomik, politik ve kültürel faktörlerin etkileşimiyle şekillenir. (Wilson, 1971, s. 5-15)

Afrika'da postkolonyalizm, kıtanın bağımsızlık mücadelelerini takip eden dönemi ifade eder. Bu dönem, Avrupa güçlerinin Afrika'nın çoğu bölgesindeki sömürge egemenliğinden çekilmesiyle başlar. Ancak, bağımsızlık sonrasında Afrika ülkeleri, bir dizi zorluğun üstesinden gelmek ve kendi içsel dinamikleriyle başa çıkmak zorunda kalmıştır. Birçok Afrika ülkesi, bağımsızlık sonrasında siyasi istikrarsızlık, etnik çatışmalar ve otoriter yönetimlerle mücadele etmiştir. Birçok ülkede hükümetler arası geçişler, askeri darbeler ve iç savaşlar yaşanmıştır. Sömürge döneminde ekonomiler genellikle dışa bağımlı hale getirilmiş ve çoğu zaman tek ürüne dayalı hale getirilmiştir. Bağımsızlık sonrasında, birçok Afrika ülkesi ekonomik kalkınma sorunları, dış borçlar ve kaynakların adil kullanımı konularında mücadele etmek zorunda kalmıştır. Afrika'da postkolonyal dönem, kültürel kimliğin ve ulusal birliğin inşası sürecini içerir. Bu dönemde, birçok ülke kendi kültürel mirasını ve dilini koruma çabası içine girmiştir. Sömürge döneminde getirilen dil politikaları, bağımsızlık sonrasında birçok Afrika ülkesinde dil meselelerini gündeme getirmiştir. Birçok ülke, resmi dil konusunda kararlar almak ve çok dilli toplulukları yönetmek zorunda kalmıştır. Postkolonyal dönemde eğitim sistemi ve bilgi üretimi süreçleri, kendi bağımsızlık mücadeleleri ve toplumsal ihtiyaçlarına daha iyi uyacak şekilde şekillenmeye çalışılmıştır. Afrika'da postkolonyal dönemde dış müdahale ve uluslararası iş birliği önemli bir rol oynamıştır. Birçok ülke, dış yardım, kalkınma projeleri ve uluslararası politik arenada etkileşim içinde olmuştur. Birçok Afrika ülkesi, demokratikleşme süreçleriyle uğraşmıştır. Ancak, demokrasiye geçişte yaşanan zorluklar, seçim hileleri ve siyasi özgürlüklerin sınırlanması gibi sorunlar gündeme gelmiştir. Afrika'daki postkolonyal dönem, kıtanın karmaşık ve çok yönlü bir tarihini yansıtmaktadır. Her ülkenin kendi benzersiz koşulları ve deneyimleri vardır, bu nedenle genelleme yapmak zordur. Ancak, bu dönem, Afrika'nın kendi kimliğini ve yönetim biçimini inşa etmeye çalıştığı bir görünümü temsil eder. (Ashcroft, 2008, s. 511-520)

Afrika'da modernizm, kıtanın bağımsızlık mücadeleleri ve sonrasındaki dönemi kapsar. Modernizm, genellikle geleneksel değerleri ve yapıları sorgulayan, yeni düşünce biçimlerini benimseyen ve sıklıkla batılı ideolojilere ve yönetim biçimlerine yönelen bir entelektüel ve kültürel harekettir. 20. yüzyılın ortalarında ve sonlarında, birçok Afrika ülkesi bağımsızlık mücadelelerini başlattı ve sömürge hâkimiyetinden kurtuldu. Bu süreçte, modernizmin temel unsurları olan demokrasi, eşitlik ve özgürlük ilkeleri vurgulandı. Bağımsızlık sonrasında, birçok Afrika ülkesi kendi kültürel kimliklerini ve değerlerini yeniden tanımlamaya başladı.

Yeni nesil entelektüeller, sanatçılar ve yazarlar, geleneksel değerleri sorgulayarak modern bir Afrika kimliği oluşturmayı amaçladılar. (Gikandi, 2006, s. 419-424) Modernizm sürecinde, batılı fikirler ve kültürel etkiler, Afrika toplumlarını etkilemeye başladı. Batı ile kurulan ilişkiler, teknolojik gelişmeler ve ekonomik entegrasyon, kıtada modernleşme sürecini hızlandırdı. Bağımsızlık sonrasında, eğitim sistemleri genişletildi ve dil politikaları üzerinde de değişiklikler yapıldı. Yabancı dil olan İngilizce, Fransızca veya Portekizcenin yanı sıra yerel diller de kullanılarak, toplumlar arasında iletişim güçlendirilmeye çalışıldı. Modernizm, sanat ve edebiyat alanında da etkili oldu. Sanatçılar, ressamlar, yazarlar ve müzisyenler, geleneksel formları sürdürerek aynı zamanda modern anlatım tekniklerini ve temalarını kullanmaya başladılar. Bu, kıtanın kültürel canlılığını ve çeşitliliğini yansıtan bir sanat ve edebiyat patlamasına yol açtı. Modernizm sürecinde, birçok Afrika ülkesinde şehirleşme hız kazandı. Altyapı gelişimi, modern binaların inşası, enerji ve iletişim sistemlerinin iyileştirilmesi gibi unsurlar, kıtanın ekonomik ve sosyal dönüşümünü destekledi. Bağımsızlık sonrasında birçok ülke, demokrasiyi benimsemeye ve insan haklarını korumaya çalıştı. Ancak, bu süreçte birçok zorlukla karşılaşıldı ve bazı ülkelerde otoriter yönetim biçimleri ortaya çıktı. Afrika’da modernizm süreci, karmaşık ve çeşitli bir tarihsel ve kültürel bağlam içinde gelişmiştir. Modernizmin getirdiği değişimler, kıtadaki ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Bu süreç, Afrika’nın kendi kimliğini ve kalkınma yollarını bulma çabalarının bir parçasıdır. (Lazarus, 2012, s. 228-245)

Afrika kıtası geniş bir coğrafyaya ve büyük bir etnik, kültürel ve tarihsel çeşitliliğe sahip olduğu için, “Afrika” terimi genellikle genellemeler içerir ve dikkate alınması gereken çok sayıda farklılık vardır. Ancak, bazı genel doğu-batı karşılaştırmaları yapılabilir. Tarih ve Kolonyal Miras: Batı Afrika; Atlantik köle ticareti ve Avrupa kolonyal egemenliği, Batı Afrika’da önemli tarihî etkiler bıraktı. Bu bölgedeki ülkeler, Avrupa’nın siyasi, ekonomik ve kültürel etkilerini daha yoğun bir şekilde deneyimledi. Doğu Afrika; Osmanlı ve Arap etkisi altında tarihî bir geçmişe sahiptir. Ayrıca, kara ticaret yolları ve Hint Okyanusu ticareti, bu bölgenin tarihini şekillendirmiştir. Batı Afrika’da, Nijerya, Gana ve Senegal gibi ülkelerde İngilizce ve Fransızca gibi Avrupa dilleri yaygın olarak konuşulur. Kültürel olarak, batı bölgesinde yerel gelenekler, maskeler, müzik ve dans önemlidir. Doğu Afrika’da, İngilizce, Fransızca, Arapça ve yerel diller yaygın olarak konuşulur. Kültürel olarak, doğu bölgesi, Swahili dilinin yaygın olarak kullanılması ve geleneksel Afrika sanatının zenginliğiyle bilinir. Batı Afrika’da, İslam, Hristiyanlık ve geleneksel Afrika dinleri bir arada bulunabilir. Bu bölgede genellikle etnik gruplar arasında geleneksel yönetim sistemleri ve krallıklar görmek mümkündür. Doğu Afrika’da, Müslümanlık, Hristiyanlık ve geleneksel dinler de yaygındır.

Toplumsal yapı genellikle kabile ve aile bağlarına dayanır. Batı Afrika’da, ekonomik olarak petrol, altın, kakao gibi doğal kaynaklar büyük bir rol oynar. Bu bölgede, birçok ülke ekonomik kalkınma konusunda zorluklar yaşamıştır. Doğu Afrika, tarım, hayvancılık ve hizmet sektörüne dayalı ekonomileriyle bilinir. Turizm, kahve üretimi ve hafif sanayi, bölgedeki ekonomilerin bazılarında önemli rol oynar. Unutulmamalıdır ki, bu genellemeler geniş bir kıtasal çerçevedir ve her bir bölge içinde büyük farklılıklar ve çeşitlilikler bulunabilir. Her ülkenin ve bölgenin kendine özgü tarihsel, kültürel ve ekonomik dinamikleri vardır. (Rohwer, vd. 2005, s. 87-105)

Doğu-Batı sorunsalı Afrika’da “Kuzey-Güney” ayrımı çerçevesinde de sıklıkla değerlendirilmektedir. Afrika’da Kuzey-Güney ayrımı, kıtanın coğrafi, kültürel, tarihsel ve ekonomik açıdan farklı iki bölgesi arasında yapılan bir genellemeyi ifade eder. Bu ayrım, genellikle Sahara Çölü’nün kuzeyindeki ülkeleri içeren “Kuzey Afrika” ile güneydeki ülkeleri içeren “Güney Afrika” arasında yapılır. Kuzey Afrika’nın büyük bir kısmı çöl iklimine sahiptir. Bu, sıcak ve kurak koşulları içerir. Arapça ve Berberi dilleri Kuzey Afrika’da yaygın olarak konuşulur. İslam kültürü ve tarihî olarak Arap dünyası ile olan bağları bu bölgenin kültürünü etkiler. Kuzey Afrika’da yaşayan nüfus genellikle Arap ve Berberi etnik gruplarına aittir. Bu bölge genellikle enerji kaynakları (petrol ve doğalgaz) açısından zengindir ve ekonomisi büyük ölçüde bu kaynaklara dayanır. Kuzey Afrika, özellikle Mısır, Kartaca ve Roma gibi antik medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Güney Afrika’da iklim, bölgeye bağlı olarak değişir. Sahil bölgelerde genellikle ılıman iklim görülürken, iç kısımlarda savana ve subtropikal iklimler hâkimdir. Güney Afrika’da çok sayıda dil konuşulmaktadır, ancak İngilizce, Afrikaca ve Zulu gibi diller yaygındır. Bölgedeki kültürler çeşitlidir ve farklı etnik gruplar arasında büyük bir çeşitlilik bulunur. Güney Afrika’da yaşayan nüfus etnik olarak çeşitlidir. Bantustan döneminin etkileri hâlâ hissedilmekte ve ırk ayrımcılığı geçmişte büyük bir rol oynamıştır. Güney Afrika, madencilik, tarım ve sanayi gibi çeşitli sektörlerle sahip bir ekonomiye sahiptir. Altın, platin, elmas gibi değerli mineraller bölgenin ekonomisine katkı sağlar. Güney Afrika, tarihinde ırk ayrımcılığına (apartheid) ve anti-apartheid mücadelesine ev sahipliği yapmıştır. Nelson Mandela’nın önderlik ettiği anti-apartheid mücadelesi, bölgedeki tarihî bir döneme damgasını vurmuştur. Ancak, bu genellemeler, her iki bölgedeki ülkelerin içindeki büyük çeşitliliği dikkate almayabilir. Örneğin, Orta Afrika veya Doğu Afrika gibi diğer alt bölgeler de kıtanın genel yapısında önemli roller oynar (Claar & Nölke, 2013, s. 274-289).

3. AFRIKA BİRLİĞİ ve ÜYE DEVLETLER

Afrika Birliği (AU) bir kıtasal birliktir 55 üye devletten oluşur. Birlik, 26 Haziran 2001'de merkezi Etiyopya'nın Addis Ababa yeri olmak üzere kurulmuştur. Birlik resmi olarak 9 Temmuz 2002'de faaliyetlerine başlamıştır. Afrika Birliği, AU Komisyonu ile karıştırılmamalıdır, belirli bir Anayasa tarafından oluşturulmuştur. Federe bir topluluk olan Afrika Ekonomik Topluluğunu, yönetim altında bir devlete dönüştürmeyi amaçlayan Afrika Birliği Yasası uluslararası sözleşmeler oluşturmuştur. Afrika Birliği'nin, Afrika Birliği Hükümeti olarak bilinen, yasama, yargı ve yürütme organlarından oluşan bir parlamenter hükümeti vardır. Aynı zamanda Pan-Afrika Parlamentosu'nun da başkanı olan Afrika Birliği Başkanı ve Devlet Başkanı tarafından yönetilmektedir. Bir kişi, PAP'a seçilerek ve ardından PAP'ta çoğunluk desteğini alarak Afrika Birliği Başkanı olur. Afrika Parlamentosu Başkanının yetki ve yetkileri, Anayasa Kanunu ve Pan-Afrika Parlamentosu Protokolü'nün yanı sıra mirastan kaynaklanmaktadır. OAU Sekreteryası (AU Komisyonu) Genel Sekreterini PAP'a tabi kılanlar da dâhil olmak üzere, Afrika anlaşmaları ve uluslararası anlaşmalar tarafından öngörülen başkanlık yetkisi. AU hükümeti, kurumun günlük işlerini birlikte yöneten tüm birlik, bölge, eyalet ve belediye yetkililerinin yanı sıra yüzlerce kurumdan oluşur. (Union, 2001, s.4-28)

Kapsamlı insan hakları ihlalleri Afrika'nın çeşitli yerlerinde hâlâ sıklıkla devletin gözetimi altında yaşanmaktadır. Birliğin bu konuda yapabilecek bir şey elinden pek gelmemektedir. Asıl sorun ülkelerin ulusal yönetimlerinin demokratik olmasından uzaklaşması sebebinden kaynaklanmaktadır. İhlallerin çoğu siyasi nedenlerle, çoğunlukla da iç savaşın bir yan etkisi olarak meydana gelmektedir. Son zamanlarda büyük insan hakları ihlallerinin rapor edildiği ülkeler arasında Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sierra Leone, Fildişi Sahili, Zimbabwe, Sudan ve Liberya sıklıkla zikredilmektedir. Önceki yapı olan Afrika Birliği Teşkilatı (Organization of African Unity - OAU), Afrika'nın bağımsızlık dönemindeki koordinasyon ve dayanışma çabalarını temsil etmiştir. Afrika Birliği, kıtasal barış ve güvenliği sağlamak, çatışmaları önlemek veya çözmek ve barışı korumak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunur. Bu bağlamda, barışı koruma misyonları düzenleyebilir ve kriz durumlarında arabuluculuk yapabilir. Afrika Birliği, kıtasal düzeyde siyasi ve ekonomik entegrasyonu desteklemek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunur. Bu çabalar, serbest ticaret alanlarını geliştirmek, ortak bir pazar oluşturmak ve kıtasal ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yapılan anlaşmaları içerebilir. Afrika Birliği, insan haklarına saygı göstermeyi, demokratik yönetimi teşvik etmeyi ve sosyal kalkınmayı desteklemeyi amaçlar. Bu kapsamda, eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği ve diğer sosyal konularda çalışmalar yürütür. Afrika Birliği, kıtanın çevresel sorunlarına

çözümler bulmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlar. İklim değişikliği, doğal kaynak yönetimi ve enerji konularında çeşitli projeleri destekler. Afrika Birliği, kıtasal düzeyde sağlık sorunlarına çözümler üretmeyi amaçlar. Özellikle HIV/AIDS, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadelede kıtasal stratejiler geliştirir. Afrika Birliği, bilim ve teknoloji alanında iş birliği yapmayı ve kıtasal düzeyde bu alandaki potansiyeli artırmayı hedefler. Birlik, yönetimini genel kurul, yürütme konseyi ve komisyon başkanından oluşan bir yapısı aracılığıyla gerçekleştirir. AU'nun çeşitli organları arasında Pan-Afrika Parlamentosu, Afrika Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konsey ve Afrika Merkez Bankası gibi kurumlar yer almaktadır. AU'nun stratejileri ve politikaları, kıtadaki çeşitli sorunlara çözüm getirmeyi amaçlayan çeşitli planlar ve programlar içerir. (Makinda ve Okumu, 2007, s. 4-16) Afrika Birliği (African Union - AU), 55 üye ülke ile kurulmuş bir kıta örgütüdür. Bu ülkeler, Afrika kıtasının birçok bölgesinden gelir ve çeşitli kültürlerle, dil gruplarına ve tarihî geçmişlere sahiptir. Bu ülkeler sırasıyla şöyledir: Cezayir, Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cape Verde, Côte d'Ivoire (Fildişi Sahili), Cezayir, Cibuti, Eritre, Esvatini (Svaziland), Etiyopya, Fas, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Gine-Bissau, Lesotho, Liberya, Libya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mauritania, Mauritius, Mısır, Moritanya, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ruanda, Sao Tome ve Principe, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Somali, Sudan, South Sudan (Güney Sudan), Tanzanya, Togo, Tunus, Uganda, Umman, Fas, Zambiya, Zimbabve vb. şeklindedir.

Afrika kıtası, coğrafi, kültürel ve tarihsel açılarından büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik, Afrika'daki devletlerin özelliklerini etkilemiş ve farklılıklar yaratmıştır. Afrika, binlerce etnik grup, dil ve kültürü içerir. Bu çeşitlilik, her bir ülkenin kendi benzersiz kimliğini oluşturmasına katkıda bulunur. Afrika'da çok sayıda dil konuşulmaktadır. Bir ülkede bile birçok farklı dil konuşulabilir. Örneğin, Nijerya'da resmi dil İngilizce olmasına rağmen, ülkede 500'den fazla dil konuşulmaktadır. Afrika, çöl bölgelerinden ormanlık alanlara, savanlardan dağlık bölgelere kadar birçok farklı coğrafi özelliğe sahiptir. Bu çeşitlilik, tarım, hayvancılık ve doğal kaynakların kullanımı üzerinde farklı etkiler yaratır. Afrika, antik medeniyetlere, krallıklara ve imparatorluklara ev sahipliği yapmıştır. Mısır, Axum, Mali İmparatorluğu ve Zimbabve gibi tarihî zenginliklere sahiptir. İslam, Hristiyanlık, yerel geleneksel dinler ve diğer dinler, Afrika kıtasında yaygın olarak bulunur. Bu durum, her bir ülkenin dini çeşitliliğini ve etkileşimini şekillendirir. Afrika devletleri, ekonomik açıdan farklıdır. Petrol ve maden gibi doğal kaynaklara dayanan ekonomilerin yanı sıra tarıma dayalı ekonomilere sahip ülkeler de bulunmaktadır. Bu durum, kıtadaki ekonomik eşitsizlikleri yansıtabilir. Afrika'daki devletler, farklı siyasi sistemlere, yönetim biçimlerine ve tarihî geçmişlere sahiptir. Monarşilerden

demokrasilere, otoriter yönetimlerden federasyonlara kadar çeşitli siyasi yapılar bulunur. Bazı Afrika ülkeleri, içsel çatışmalar, etnik gerilimler ve siyasi istikrarsızlıkla mücadele eder. Ancak, diğerleri barışçıl bir ortama sahiptir ve bölgesel iş birliği yoluyla çeşitli sorunlarla başa çıkmaya çalışır. Afrika'daki devletlerin bu özellikleri geniş bir yelpazede değişir ve her bir ülke kendi benzersiz dinamiklere sahiptir. Bu nedenle, genelleme yapmak zordur ve her bir Afrika ülkesinin kendi tarihî, kültürel ve siyasi bağlamını anlamak önemlidir (Berman vd., 2001, s. 1-13).

4. AFRİKA DİLLERİ, DİNLERİ ve KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BAZI MÜTALAALAR

Cemal Süreyya'nın tespitince; "Afrika dediğin bir garip kıta, el bilir âlem bilir. Ki şekli bozulmasın diye Akdeniz'in, hala eskisi gibi çizilir haritalarda." Üvercinka'da ise bu eski kıta ve medeniyeti tekrar ele alınır: "Burada senin cesaretinden laf açmanın tam da sırası, kalabalık caddelerde hür-lüğün şarkısına katılırken ki Padişah gibi cesaretti o, alımlı değme kadında yok. Aklıma kadeh tutuşların geliyor. Çiçek Pasajında akşamüstleri, asıl yoksulluk ondan sonra başlıyor. Bütün kara parçalarında, Afrika hariç değil. (Süreyya, 2019, s. 52-59) Süreyya, şiirinde Afrika'nın kıtaların en yoksulu olduğundan dem vurmaktadır. Bu yoksul kıtanın kendine has bir kültürü vardır. Çoğu tahmine göre, Afrika'da binin üzerinde dil (UNESCO'nun tahminine göre iki bin) konuşulmaktadır. Çoğu Afrika kökenlidir, ancak bazıları Avrupa veya Asya kökenlidir. Afrika, dünyadaki en çok dilli kıtadır ve bireylerin yalnızca birden fazla Afrika dilini değil aynı zamanda bir veya daha fazla Avrupa dilini de akıcı bir şekilde konuşması nadir değildir. (UNESCO, 2005, s. 1-2) Afrika'ya özgü dört büyük grup vardır: Afroasiatik diller, Afrika Boynuzu, Kuzey Afrika, Sahel ve Güneybatı Asya'da yaygın olan yaklaşık 240 dilden ve 285 milyon kişiden oluşan bir dil ailesidir. Nil -Sahra dilleri, 100 dil arasında 30 milyon insan tarafından konuşulan, muhtemelen birbiriyle ilişkili birkaç aileden oluşan bir gruptan oluşur. Nil-Sahra dilleri Çad, Etiyopya, Kenya, Nijerya, Sudan, Güney Sudan, Uganda ve Kuzey Tanzanya'daki etnik gruplar tarafından konuşulmaktadır. Nijer -Kongo dil ailesi, Sahra altı Afrika'nın çoğunu kapsamaktadır. Dil sayısı açısından Afrika'nın en büyük dil ailesidir ve belki de dünyanın en büyük dil ailelerinden biridir. (Wolff, 2019, s. 326-381) Khoisan dilleri birbiriyle ilgisi olmayan üç aile ve iki izolattan oluşan bir grup oluşturur ve sayıları toplamda yaklaşık ellidir. Çoğunlukla Güney Afrika'da yaklaşık 400.000 kişi tarafından konuşulmaktadır. Khoisan dillerinin çoğu tehlike altındadır. Khoi ve San halkları, Afrika'nın bu bölgesinin asıl sakinleri olarak kabul edilir (The Language Gulper, 2017, s. 3-4).

Afrika devletleri açısından Osmanlı mirası/ uygulamaları ve geleneği önemli bir konudur. Osmanlı İmparatorluğu, 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdüren

büyük bir imparatorluktu. Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı Türkleri tarafından kurulmuş olup, Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika dâhil olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılmıştı. Bu nedenle, Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika ile çeşitli ilişkileri ve etkileşimleri olmuştur. Osmanlı Sultanı II. Bayezid'in oğlu olan Fatih Sultan Mehmed, 1517'de Memlûk Sultanlığını fethederek Mısır'ı Osmanlı İmparatorluğu'na kattı. Bu, Osmanlıların Kuzey Afrika'da etkin bir şekilde yer almalarını sağladı. Osmanlı İmparatorluğu, Kuzey Afrika'da Tunus, Cezayir ve Trablusgarp gibi bölgelerde Osmanlı valileri tarafından yönetilen eyaletlere sahipti. Bu bölgeler, Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında kaldı, ancak özerk bir şekilde yönetildi. Osmanlı İmparatorluğu, Kuzey Afrika'da Sudan ile de ilişkiler kurmuştur. Ancak Sudan, Osmanlı hâkimiyetine tam anlamıyla tabi olmamış, genellikle kendi içinde bağımsızlığını sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu, Doğu Afrika'da bugünkü Somali, Eritre ve Cibuti bölgeleriyle de bazı ilişkiler kurmuştur. Ancak bu bölgelerdeki Osmanlı etkisi, Kuzey Afrika'daki kadar belirgin değildi. Osmanlı İmparatorluğu, Afrika ile olan bu toprakları üzerinden ticaret yapma imkânı buldu. Özellikle Mısır, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuzey-güney ticaret yollarında önemli bir konumda bulunuyordu. Osmanlı Sultanları, genellikle "İslam'ın Hükümdarı" [Halife] veya "Mısır Sultanı" gibi unvanlar kullanarak, Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki liderlik rolünü vurgulamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika'daki etkileşimleri, zaman içinde değişiklik göstermiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun, Afrika kıtasında hem politik hem de ticari açıdan önemli bir aktör olduğunu söylemek mümkündür. Bu tarihî ilişkiler, günümüzde bile bölgedeki bazı kültürel ve tarihsel bağlantıları etkilemiştir. (Palabıyık, 2012, s. 187-212) "Seyahatname" kitabının yazarı Evliya Çelebi Afrika memleketleri hakkında da sınırlı da olsa bazı bilgiler vermektedir (Jarring, 1978, s. 775-780).

Osmanlı İmparatorluğu, 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdüren büyük bir imparatorluktu ve geniş bir coğrafyaya yayılmıştı. Osmanlı medeniyeti, çeşitli kültürleri, dinleri ve milletleri bünyesinde barındıran bir yapısının yanı sıra kendine özgü bir kültür, sanat, mimari ve yönetim geleneğine sahipti. Osmanlı İmparatorluğu, farklı kültürleri, dinleri ve etnik grupları içinde barındıran bir yapıya sahipti. İmparatorluk, Müslümanlar, Hristiyanlar, Museviler ve diğer inançlara mensup toplulukları kucakladı ve hoşgörü politikası izledi. Osmanlı İmparatorluğu, merkezîyetçi bir yapıya sahipti. Padişahın otoritesi, devletin en üstünde bulunurken, eyaletlerde valiler aracılığıyla yerel yönetim uygulandı. Bu sistem, çeşitli etnik grupların ve toplulukların bir arada yaşamasına olanak tanımıştır. Osmanlı medeniyeti, zengin bir sanat ve mimari geleneğine sahipti. Osmanlı mimarisinde kubbe, minare ve süslemeler önemli yer tutarken, çini işçiliği ve minyatür sanatı da öne çıkmıştır. Topkapı Sarayı, Yavuz Sultan Selim Camii, Süleymaniye Camii gibi eserler bu dönemin mimari örnekleridir.

Osmanlı İmparatorluğu, kendi hukuk sistemine sahipti ve bu sistem büyük ölçüde İslam hukukuna dayanıyordu. Kanunnameler ve fermanlar, devletin yasal temelini oluşturdu. Ayrıca, millet sistemi ile farklı dinlere sahip topluluklar kendi iç hukuklarını uygulama yetkisine sahipti. Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan bir dil üzerine inşa edilmişti. Divan edebiyatı, şairlerin ve yazarların eserlerini içeriyordu. Osmanlı sarayında kullanılan resmi dil, Osmanlıca idi, ancak farklı etnik gruplar kendi dillerini koruyabiliyordu. Osmanlı ordusu, yeniçeri, sipahi ve kapıkulu gibi özel birlikleri içeren disiplinli bir yapıya sahipti. Bu askeri güç, imparatorluğun genişlemesinde ve savaşlarda etkili oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisi, tarım, hayvancılık, ticaret ve el sanatlarına dayanıyordu. İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu'nun ticaret merkezi olarak önemli bir rol oynadı. Osmanlı medeniyeti, çeşitli dönemler boyunca farklı dönüşümlere uğradı, ancak bu özellikler genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun genel yapısını yansıtmaktaydı. (Ramazan, 2014, s. 85-102) Afrika'nın Osmanlı deneyiminden alması gereken büyük dersler vardır. Belki de "ulus devletler" yerine tekrar tüm dünya da "imparatorluklar çağına" dönülme imkânı olsaydı daha barışçıl ve özgür bir dünya da yaşıyor olurduk. Gereksiz sınırlamalar ortadan kalkar böylece de insanlar gerçek seyahat özgürlüğüne kavuşabilirdi. Bir sosyolog gözüyle imparatorlukların günümüzle mukayese edilmesi son derece yararlı bir çalışma olurdu.

Sömürgeciliğin sona ermesinin ardından neredeyse tüm Afrika ülkeleri kıta dışından gelen resmi dilleri benimsedi, ancak bazı ülkeler yerli dilleri de (Svahili, Yoruba, Igbo ve Hausa gibi) yasal olarak tanımıştır. Birçok ülkede hükümet, ticaret, eğitim ve medya gibi kamusal alanlarda iletişim için İngilizce ve Fransızca (bkz. Afrika Fransızcası) kullanılmaktadır. (Blommaert, 2007, s. 123) Arapça, Portekizce, Afrikanca ve İspanyolca, kökenleri Afrika dışına uzanan ve bugün milyonlarca Afrikalı tarafından hem kamusal hem de özel alanda kullanılan dillere örnektir. İtalyanca, Afrika'daki eski İtalyan kolonilerinde bazıları tarafından konuşulmaktadır. Namibya'da eski bir Alman himayesi altında olduğundan Almanca konuşulmaktadır. Toplamda Afrikalıların en az beşte biri eski sömürge dillerini konuşmaktadır. (Oluwole, 2021, s. 1-2) Afrika, büyük bir dil çeşitliliğine sahip olan çok kültürlü bir kıtadır. Afrika kıtasında ortalama olarak 1250 ila 2000 arasında dil konuşulmaktadır. Bu diller, geniş bir dil ailesi ve dil grubu yelpazesi içinde yer almaktadır. Sosyolinguistlerce Afrika dilleri genellikle üç büyük dil ailesine ayrılır: Nijer-Kongo dilleri, Afro-Asyatik diller ve Nilo-Sahra dilleri. Nijer-Kongo Dilleri: Bu dil ailesi, Afrika'nın büyük bir kısmında konuşulan dilleri içerir. Yoruba, Igbo, Hausa, Swahili gibi önemli diller bu dil ailesine aittir. Afro-Asyatik Diller: Bu dil ailesine ait diller genellikle Kuzeydoğu Afrika'da konuşulur. Örnekler arasında Arapça, Hausa ve Somalice bulunur. Nilo-Sahra Dilleri: Bu dil ailesi, Sahra Çölü çevresinde konuşulan

dilleri içerir. Kanuri, Nubian ve Fur gibi diller bu gruba dâhildir. Afrika dillerinin çoğu, geleneksel olarak sözlü olarak iletilmiştir ve yazılı bir tarihleri yoktur. Ancak, günümüzde birçok Afrika diline yazılı bir form kazandırılmış ve eğitim, medya ve resmî belgelerde kullanılmaktadır. (Brenzinger, 2009, s. 37-38) Afrika'da dil çeşitliliği sadece etnik gruplar arasında değil, aynı etnik grup içinde de önemlidir. Örneğin, Nijerya'da birçok farklı dil konuşan etnik grup bulunmaktadır. Afrika'daki dil çeşitliliği, kıtanın zengin kültürel mirasına ve tarihine katkıda bulunmaktadır. Ancak, bazı dil grupları tehlike altında olabilir ve dil kaybıyla sonuçlanabilir. Bu nedenle dil koruma çabaları, dilbilim araştırmaları ve dil eğitimi önemlidir (Nettle, 1996, s. 403-438).

Afrika'da dinsel inançların dağılımı: Hıristiyanlık (%49), İslam (%42), Geleneksel inançlar (%8), Diğerleri (%1) şeklindedir. (Zurlo, 2020, s. 3-4) En büyük kentsel alanlar olan: Kahire, Lagos, Kinşasa, Johannesburg, Luanda, Hartum, Darüsselam, Abican, İskenderiye, Kigali, Nairobi, Cezayir, Cape Town, Kano, Dakar, Kazablanka, Addis, Ababa, Kampala gibi nüfusun yoğun olduğu şehirlerde bu dinlere ait birçok ibadet merkezi bulunmaktadır. Afrika'nın demografik yapısı da son derece dikkat çekicidir. Afrika'nın nüfusu son 40 yılda hızla arttı ve dolayısıyla nispeten gençtir. Afrika'nın bazı eyaletlerinde nüfusun yarısından fazlası 25 yaşın altındadır. (APD, 2007, s. 1) Afrika'daki toplam insan sayısı 1950'de 229 milyondan 1990'da 630 milyona çıkmıştır. (United Nations, 2013, s. 6-7) 2022 itibariyle Afrika'nın nüfusu 1.393.676.444 kişidir. (United Nations, 2022, s. 1) Afrika'nın diğer kıtaları geride bırakan toplam nüfusu oldukça yenidir; Afrika nüfusu 1990'larda Avrupa'yı geride bırakırken, Amerika kıtası 2000 yılı civarında geride kaldı; Afrika'nın hızlı nüfus artışının, şu anda nüfusundan daha büyük olan iki ülkeyi [Hindistan ve Çin] hemen hemen aynı anda geride bırakması beklenmektedir. Ülkelere göre toplam Afrika nüfusunun oranı şu şekildedir: Nijerya (%15,38), Etiyopya (%8,37), Mısır (%7,65), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (%6,57), Tanzania (%4,55), Güney Afrika (%4,47), Kenya (%3,88), Uganda (%3,38), Cezayir (%3,36), Diğer (%42,39). (Sado-Imodagbe, 2020, s.4) Afrika, dünya nüfusunun önemli bir kısmına ev sahipliği yapan büyük bir kıtadır. Ancak, Afrika'nın demografik özellikleri ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterir. Afrika, dünya nüfusunun büyük bir kısmını oluşturur. 2022 itibariyle Afrika'nın nüfusu, 1.3 milyarın üzerindedir ve bu rakam dünya nüfusunun yaklaşık %16'sını temsil eder. Afrika'nın nüfusu gençtir. Birçok Afrika ülkesinde genç nüfus oranı yüksektir ve 15 yaş altındaki çocukların oranı genellikle yüksektir. Afrika genel olarak kırsal alanlarda yaşayan bir nüfusa sahiptir. Ancak, şehirleşme hızla artmaktadır ve birçok büyük şehir hızla büyümektedir. Afrika, çok sayıda etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Her bir etnik grup, kendi dilini, kültürünü ve geleneklerini korur. Afrika, çok sayıda dil konuşulan bir kıtadır. Dil

çeşitliliği, etnik çeşitlilikle paralel olarak devam eder. Afrika ülkeleri arasında büyük ekonomik farklılıklar vardır. Bazı ülkeler hızla kalkınmakta ve ekonomileri büyümekteyken, diğerleri daha fazla zorlukla karşılaşmaktadır. Afrika'da sağlık koşulları ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterir. Bazı bölgelerde sağlık altyapısı yetersiz olabilir ve temel sağlık hizmetlerine erişim sınırlı olabilir. Bu genel bilgiler, Afrika'nın demografik özellikleri hakkında genel bir bakış sunmaktadır. Ancak, her bir Afrika ülkesinin kendine özgü demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumu vardır (Guengant ve May, 2013, s. 215-267).

Afrika, büyük bir dini çeşitliliğe ev sahipliği yapan bir kıtadır. Afrika'da birçok farklı etnik grup ve kültür bulunduğu için, kıtada çeşitli dinler ve geleneksel inanç sistemleri mevcuttur. İslam; Kuzey Afrika'da, Sahel bölgesinde ve Doğu Afrika'da önemli bir Müslüman nüfus bulunmaktadır. Özellikle Cezayir, Mısır, Nijerya, Sudan ve Fas gibi ülkelerde İslam, büyük bir dini etki ve nüfusun çoğunluğunu oluşturabilir. Hristiyanlık; Batı Afrika'da, Güney Afrika'da ve bazı Doğu Afrika ülkelerinde Hristiyanlık önemli bir dindir. Katolik, Protestan ve Ortodoks mezhepleri bu bölgelerde yaygındır. (Chidester, 2003, s. 261-278) Nijerya, Etiyopya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Güney Afrika gibi ülkelerde Hristiyan nüfus yoğundur. Geleneksel Afrika Dinleri; Afrika'da birçok etnik grup kendi geleneksel inanç sistemlerine sahiptir. Bu sistemler genellikle yerel tanrılar, doğa ruhları ve ataların ruhlarına dayanır. Bu dinler genellikle şamanizm ve animizm öğelerini içerir. Hinduizm ve Budizm; Hint Okyanusu'ndaki bazı adalarda ve Güney Afrika'da, küçük Hindu ve Budist toplulukları bulunabilir. Örneğin, Mauritius ve Seyşeller gibi ülkelerde bu dinlerin takipçileri mevcuttur. Bahailik; Bazı Afrika ülkelerinde Bahailik de bir dindir. Bu din, dünya çapında çeşitli kültürlerden takipçilere sahiptir. Afrika'da dinler genellikle bir arada yaşar ve birçok kişi geleneksel inanç sistemleriyle diğer dinleri birleştirir. Bu dini çeşitlilik, kıtanın kültürel zenginliğini ve tarihini şekillendirmiştir. Ayrıca, bu dinler genellikle sosyal normları, törenleri ve gelenekleri belirlemede önemli bir rol oynar (Hackett, 2000, s. 102-114).

Afrika, büyük bir etnik, dil ve kültürel çeşitliliğe sahip olan geniş bir kıtadır. Her bir bölge ve ülkede farklı gelenekler, ritüeller, sanat formları ve yaşam tarzları bulunmaktadır. Afrika kültürü, kıtanın tarihini, coğrafyasını, etnik gruplarını ve toplumsal yapısını yansıtan bir zenginlik taşır. Afrika, binlerce etnik grubu barındıran bir kıta olarak etnik çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Her etnik grup kendi dilini, geleneklerini, ritüellerini ve kıyafetlerini korur. Afrika, birbirinden farklı dillerin konuşulduğu bir kıtadır. Her dil, o dilin konuşulduğu topluluğun kültürünü yansıtarak kendi benzersiz özelliklerine sahiptir. Afrika, özgün sanat ve el sanatları geleneğine sahiptir. Ahşap oymacılığı, dokuma, seramik işçiliği, resim ve müzik gibi sanat formları, kıtanın farklı bölgelerinde gelişmiştir. Dans ve müzik, Afrika kültürünün

önemli bir parçasıdır. Geleneksel danslar, genellikle topluluk etkinlikleri, törenler ve kutlamalarda yer alır. Afrika'nın çeşitli müzik türleri de dünya çapında tanınmıştır. Her etnik grup kendi geleneksel kıyafetlerine sahiptir. Renkler, desenler ve kumaşlar genellikle etnik kimliği ve sosyal durumu yansıtır. Geleneksel kıyafetler, özellikle özel etkinliklerde ve törenlerde giyilir. Afrika'da birçok geleneksel tören ve ritüel bulunmaktadır. Bunlar genellikle geçiş ritüelleri, düğünler, hasat kutlamaları ve inanç sistemleriyle ilgilidir. Afrika kültüründe sözlü gelenekler önemli bir yer tutar. Hikâyeler, efsaneler ve destanlar, bir nesilden diğerine aktarılır. Bu sözlü gelenekler, toplulukları bir arada tutan ve değerleri ileten önemli bir araçtır. Afrika kültürü, kıtanın zengin tarihini ve çeşitli topluluklarını içinde barındıran bir mozaiktir. Bu kültür, günümüzde modernleşme ve küreselleşme etkisi altında olsa da geleneksel değerleri ve öğeleri büyük ölçüde korumaktadır (Idang, 2015, s. 97-111).

5. AFRIKA ÜLKELERİ ve HALKLARININ SOSYOLOJİSİ

Afrika sosyolojisi, kıtanın toplumsal yapıları, ilişkileri, kültürel dinamikleri ve sosyal değişimleri üzerine odaklanan bir alanı ifade eder. Afrika'nın geniş coğrafyası ve etnik çeşitliliği, sosyolojik açıdan büyük bir zenginlik sunar. Afrika, binlerce etnik grubu ve dil konuşulan birçok topluluğu içerir. Bu etnik çeşitlilik, toplumsal yapıları ve ilişkileri önemli ölçüde etkiler. Etnik gruplar arasında geleneksel liderlik, aile yapıları ve sosyal normlar farklılık gösterebilir. Afrika'da birçok bölgede kabileler ve topluluklar arası ilişkiler önemlidir. Aile, kabile ve topluluk bağları genellikle bireylerin sosyal kimliğini belirlemede etkilidir. Afrika'da kentsel ve kırsal alanlar arasında önemli sosyolojik farklılıklar bulunmaktadır. Şehirleşme süreci, geleneksel yaşam tarzlarına ve sosyal normlara meydan okuyabilir ve yeni toplumsal dinamiklere yol açabilir. Afrika'nın birçok bölgesinde sosyal değişim ve modernleşme süreçleri yaşanmaktadır. Bu, ekonomik, teknolojik ve kültürel değişimleri beraberinde getirirken, geleneksel değerlerle yeni normlar arasında bir denge oluşturma çabalarını da içerir. Eğitim, sosyal hareketlilik için önemli bir faktördür. Afrika'da eğitim düzeyi, toplum içindeki bireylerin sosyal statüsünü belirlemede etkili olabilir. Cinsiyet rolleri, Afrika toplumlarında önemli bir sosyolojik konudur. Bazı bölgelerde cinsiyet eşitsizliği ve feminizm hareketleri ön plana çıkar. Din, Afrika'nın sosyolojik yapısında önemli bir rol oynar. İslam, Hristiyanlık, geleneksel yerel inançlar ve diğer dinler, topluluklar arasında farklı sosyal normları şekillendirir. Afrika'da göç, toplumsal kimlik üzerinde önemli bir etki yapabilir. Göç, etnik gruplar arasında, kırsal ve kentsel alanlar arasında ve ulusal sınırlar içinde farklı kimlik dinamiklerine yol açabilir. Afrika sosyolojisi, kıtanın karmaşıklığını anlamak ve sosyal değişimle başa çıkmak için önemli bir araştırma alanıdır. Bu alandaki çalışmalar, sosyal bilimcilerin, hükümetlerin ve topluluk

liderlerinin kıtadaki toplumsal sorunları anlamalarına ve çözmelerine yardımcı olabilir (Magubane, 1999, s. 10-20).

Nijerya, Afrika'nın en kalabalık ülkelerinden biridir ve büyük bir etnik, kültürel ve dini çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik, Nijerya sosyolojisinin karmaşıklığını artırır. Nijerya, 250'den fazla etnik grubu içinde barındıran bir ülkedir. Büyük etnik gruplar arasında Hausa-Fulani, Yoruba ve Igbo öne çıkar. Her bir etnik grup kendi dilini, kültürünü ve geleneklerini korur. Nijerya'da 500'den fazla dil konuşulmaktadır. Resmi dil İngilizce olsa da Hausa, Yoruba, Igbo ve diğer birçok yerel dil günlük yaşamda yaygın olarak kullanılır. Nijerya'da İslam, Hristiyanlık ve geleneksel dinler önemli bir şekilde varlığını sürdürür. Kuzeyde genellikle İslam, Güneyde ise Hristiyanlık daha yaygındır. Bu dini çeşitlilik, toplum içinde çeşitli dinamikleri etkiler. Nijerya, büyük ve gelişmiş şehirlere sahip olmasına rağmen kırsal alanlarda yaşayan nüfusun büyük bir kısmına ev sahipliği yapar. Şehirleşme, kentsel ve kırsal toplumlar arasında sosyal ve ekonomik farklılıklara neden olabilir. Nijerya'da eğitim düzeyi, genellikle sosyal hareketlilik ve ekonomik başarı ile bağlantılıdır. Eğitim, bireylerin sosyal statülerini belirlemede önemli bir faktördür. Cinsiyet rolleri, Nijerya toplumunda önemli bir sosyolojik konudur. Kadın hakları, eğitim ve cinsiyet eşitsizliği konularında çeşitli topluluklar arasında farklı yaklaşımlar bulunabilir. Nijerya'da siyaset, etnik gruplar arasındaki ilişkileri şekillendiren önemli bir faktördür. Etnik aidiyet, siyasi tercihleri etkileyebilir ve zaman zaman siyasi çatışmalara yol açabilir. Nijerya, geleneksel kültürünü sürdürürken modernleşme süreçleriyle de karşılaşmaktadır. Bu, kırsal ve kentsel alanlar arasında yaşam tarzları ve değerler konusunda bazı çatışmalara neden olabilir. Nijerya sosyolojisi, bu karmaşıklıkları anlamak ve çeşitli toplulukların ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla yapılan araştırmalar ve çalışmalarla şekillenir. Ülkedeki sosyal dinamikler, ekonomik gelişmeler ve siyasi süreçler, Nijerya'nın sosyolojik yapısını etkileyen önemli faktörlerdir (Akiwowo, 1964, s. 155-163).

Etiyopya, Doğu Afrika'da yer alan bir ülkedir ve zengin tarihi, kültürel çeşitliliği ve etnik gruplarıyla dikkat çeker. Etiyopya sosyolojisi, bu çeşitlilik ve ülkenin geçmişte yaşadığı politik, ekonomik ve sosyal değişimlerin etkisi altında şekillenir. Etiyopya, etnik açıdan çeşitli bir yapıya sahiptir. Oromo, Amhara, Tigray, Somali, Afar gibi farklı etnik gruplar bulunmaktadır. Bu etnik gruplar kendi dil, kültür ve geleneklerini korur. Etiyopya, 80'den fazla dilin konuşulduğu bir ülkedir. Amharca, resmi dil olup, diğer önemli diller arasında Oromo, Tigrinya, Somali ve Afar bulunmaktadır. Etiyopya'da İslam ve Hristiyanlık önemli dinler arasındadır. Ortodoks Hristiyanlık, Etiyopya'nın tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, İslam toplulukları da özellikle doğu bölgelerinde yaşar. Etiyopya'da nüfusun büyük bir kısmı kırsal bölgelerde yaşar ve tarım ile uğraşır. Ancak, kentsel alanlardaki nüfus da giderek

artmaktadır, özellikle başkent Addis Ababa gibi büyük şehirlerde. Eğitim, toplumsal hareketlilik için önemli bir faktördür. Eğitim düzeyi genellikle sosyal statüyü belirlemede etkili olabilir. Etiyopya, etnik gruplar arasında bir federal yapıya sahip bir ülkedir. Ancak, zaman zaman politik sorunlar etnik aidiyetle bağlantılı olabilir. Etiyopya, geleneksel kültürünü sürdürmeye çalışırken, modernleşme süreçleriyle de karşılaşmaktadır. Bu, kırsal ve kentsel alanlar arasında yaşam tarzları ve değerler konusunda bazı çatışmalara neden olabilir. Etiyopya’da cinsiyet rolleri, toplumun farklı bölgelerinde ve etnik gruplarında farklılık gösterebilir. Kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konularında çeşitli topluluklar arasında farklı yaklaşımlar bulunabilir. Etiyopya sosyolojisi, ülkenin geçmişindeki olaylar, kültürel miras ve sosyal yapıları anlamak ve bu faktörleri şekillendiren dinamikleri analiz etmek için önemli bir alandır. Ülkede gerçekleşen sosyal değişimler, ekonomik gelişmeler ve siyasi olaylar, Etiyopya’nın sosyolojik yapısını etkileyen temel faktörlerdir (Fleming, 1976, s. 4-17).

Mısır, Orta Doğu’nun kuzeydoğusunda bulunan, zengin tarihi ve kültürel geçmişi olan bir ülkedir. Mısır’ın sosyolojisi, toplumun yapısını, kültürel özelliklerini, sosyal normlarını, ekonomik koşullarını ve siyasi dinamiklerini anlamayı amaçlar. Ancak, unutulmaması gereken bir nokta, sosyolojinin her ülkede çok yönlü ve karmaşık bir alan olduğudur. Mısır, büyük bir nüfusa sahip olan bir ülkedir ve nüfus yoğunluğu genellikle Nil Nehri’nin vadisinde yoğunlaşmıştır. Genç nüfusun oranı yüksektir, bu da ülkedeki genç işsizlik sorununu etkileyebilir. İslam, Mısır’ın resmi dini ve toplumun önemli bir bileşenidir. (İbrahim, 1997, s. 547-551) Bu, günlük yaşamı, aile yapısını ve sosyal normları etkiler. Mısır, zengin bir kültürel mirasa sahiptir; antik Mısır döneminden kalma birçok kültürel öge hala etkileşimdedir. Aile, Mısır toplumunun temel birimi olarak kabul edilir. Aile bağları genellikle güçlüdür ve geniş aile yapıları yaygındır. Toplum, geleneksel cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlıdır; ancak, zaman içinde değişen ekonomik koşullar ve eğitim düzeyi, bu rollerde değişimlere yol açmıştır. Mısır’da eğitim sistemi, kentsel ve kırsal alanlar arasında farklılık gösterebilir. (Dunham & Lutfiyya, 1971, s. 181) Şehirlerdeki okullar genellikle daha iyi kaynaklara sahiptir. Yükseköğrenim, genellikle öğrencilerin seçtikleri kariyer yollarına göre belirlenen öğrenci sınavlarına dayanır. Mısır, karmaşık bir ekonomik yapıya sahiptir ve kentsel ve kırsal alanlar arasında ekonomik eşitsizlik görülebilir. Sosyal adalet, yoksullukla mücadele, işsizlik ve diğer sosyal konular, toplumun önemli bir gündemini oluşturabilir. Mısır’ın siyasi tarihi, çeşitli dönemlerde monarşi, askeri yönetim ve demokratikleşme çabalarını içerir. Ülkede siyasi istikrarsızlık ve toplumsal protestolar da yaşanmıştır. Mısır’ın sosyolojisi, geçmişte ve günümüzdeki olaylar, kültürel dinamikler ve ekonomik koşullar gibi bir dizi faktörden etkilenir.

Ayrıca, toplumun farklı kesimleri arasında çeşitli görüşler ve deneyimler bulunabilir (Said, 2021, s. 1-13).

Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Orta Afrika'da bulunan ve zengin doğal kaynaklara sahip olan bir ülkedir. Ancak, tarihsel olarak iç savaşlar, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik sorunlar gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin sosyolojisi, bu karmaşıklıkları anlamayı ve toplumun yapısını incelemeyi amaçlar. Kongo Demokratik Cumhuriyeti, çok sayıda etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Bu etnik gruplar arasında Bakongo, Luba, Lunda, Hutu ve Tutsi gibi büyük gruplar bulunmaktadır. Bu etnik çeşitlilik, toplumun sosyal dokusunu etkiler. Ülke, tarihsel olarak iç savaşlar, isyanlar ve siyasi çatışmalar yaşamıştır. Bu durum, toplum üzerinde derin etkiler bırakmış ve toplumun sosyolojik yapısını şekillendirmiştir. Etnik ayrılıklar ve siyasi çekişmeler, toplumun bir bölgesinden diğerine farklı deneyimlere neden olmuştur. Kongo Demokratik Cumhuriyeti, doğal kaynaklar bakımından zengin olmasına rağmen, ekonomik sorunlarla karşı karşıyadır. Yolsuzluk, kaynakların kötü yönetimi ve dış müdahale gibi faktörler, ekonomik istikrarsızlığa katkıda bulunmuştur. Ekonomik sorunlar, toplumun geniş kesimlerini etkilemiş ve sosyal eşitsizliklere neden olmuştur. Eğitim ve sağlık hizmetleri genellikle kısıtlıdır. Bu durum, toplumun geniş kesimlerinin eğitim ve sağlık sorunlarıyla başa çıkmasını zorlaştırmaktadır. Eğitim ve sağlık alanındaki zorluklar, toplumun genel refah düzeyini etkiler. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde toplumsal normlar ve değerler, etnik gruplara, coğrafi bölgelere ve yerel geleneklere bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Geleneksel inançlar ve ritüeller, toplumun kültürel yapısını güçlendirir. Son yıllarda, sivil toplum kuruluşları ve aktivist gruplar, toplumsal değişim ve adalet için çaba sarf etmektedir. Bu gruplar, insan hakları, demokrasi ve ekonomik adalet gibi konularda çalışmaktadır. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin sosyolojisi, ülkenin karmaşık tarihinden, etnik çeşitliliğinden, ekonomik zorluklarından ve siyasi durumundan kaynaklanan bir dizi faktörden etkilenir. Bu faktörler, toplumun günlük yaşamını, değerlerini ve deneyimlerini şekillendirir. (Van der Bracht vd. 2017, s. 336-355)

Tanzanya, Doğu Afrika'da bulunan bir ülkedir ve zengin kültürel çeşitliliği, büyük etnik grupları ve doğal güzellikleri ile dikkat çeker. Tanzanya'nın sosyolojisi, ülkenin tarihinden, kültürel yapısından, ekonomik durumundan ve diğer birçok faktörden etkilenir. Tanzanya, çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Büyük etnik gruplar arasında Sukuma, Chaga, Haya, Nyamwezi, Hadzabe ve Zaramo gibi gruplar bulunmaktadır. Bu etnik çeşitlilik, Tanzanya'nın kültürel zenginliğini ve toplumsal dokusunu oluşturur. (Reuster-Jahn & Kießling, 2006, s. 5-16) Tanzanya'da resmi diller Kiswahili ve İngilizce'dir. Kiswahili, ülkenin birleştirici dili olarak önemli bir rol oynar. Farklı etnik gruplar kendi aralarında da çeşitli yerel

dilleri konuşur. Tanzanya’da genellikle geniş aile yapıları görülür. Aile bağları genellikle güçlüdür ve aile topluluğu önemlidir. Toplumun büyük bir kısmı kırsal kesimde yaşamaktadır, bu da geleneksel yaşam tarzlarını sürdürmelerine katkıda bulunur. Tanzanya’da eğitim sistemi, temel eğitimden üniversite düzeyine kadar geniş bir yelpazede yer alır. Ancak, kırsal bölgelerdeki okulların şehirlerdekilere kıyasla daha sınırlı kaynaklara sahip olabileceği bir gerçektir. Son yıllarda, hükümet eğitime daha fazla yatırım yapmış ve okuryazarlık oranları artmıştır. Tanzanya ekonomisi tarım, madencilik ve hizmet sektörlerine dayanır. Tarım, ülkedeki nüfusun büyük bir kısmını geçindirir. Gelir eşitsizliği, kırsal ve kentsel bölgeler arasında farklılık gösterir. Tanzanya’da din, toplumun önemli bir bileşenidir. İslam ve Hristiyanlık yaygın olarak pratik edilir, ancak yerel geleneksel inançlar da devam etmektedir. Din, toplumun günlük yaşamını ve kültürel uygulamalarını etkiler. Tanzanya’da sivil toplum kuruluşları, eğitim, sağlık ve çevre gibi konularda çeşitli projeler yürütmektedir. Bu kuruluşlar, toplumsal değişim ve kalkınma için çaba sarf eder. Tanzanya’nın sosyolojisi, tarihsel, kültürel ve ekonomik faktörlerin etkileşimiyle şekillenir. Geleneksel değerlerin modern yaşamla nasıl etkileşime girdiği ve ülkenin gelecekteki sosyal dinamikleri, Tanzanya’nın sosyolojik yapısını anlamak için önemli unsurlardır. (Hartmann, 1983, s.7-12)

Güney Afrika Cumhuriyeti (Güney Afrika), kıta üzerindeki en gelişmiş ekonomiye sahip olan ve etnik, kültürel ve dil çeşitliliği ile dikkat çeken bir ülkedir. Ancak, tarihsel olarak apartheid politikaları nedeniyle büyük sosyal ve ekonomik eşitsizliklere sahne olmuştur. Güney Afrika Cumhuriyeti’nin sosyolojisi, bu karmaşıklıkları anlamayı amaçlar. Güney Afrika, on bir resmi dil ve birçok etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Zulu, Xhosa, Afrikaans, İngilizce ve Setswana gibi diller konuşulmaktadır. Etnik çeşitlilik, Güney Afrika toplumunun kültürel zenginliğini oluşturur, ancak aynı zamanda bazı etnik gruplar arasında tarih boyunca yaşanan gerilimlere de işaret eder. Apartheid dönemi, 1994 yılında sona erdi, ancak bu dönemin etkileri hala hissedilmektedir. (Hare & Savage, 1979, s. 329-350) Apartheid, ırk temelli ayrımcılık politikalarını içeriyordu ve toplumu ciddi şekilde bölerek sosyal eşitsizliği derinleştirdi. Post-apartheid döneminde, ülkede ırksal barış ve toplumsal uyum için çeşitli çabalar ve politikalar uygulanmıştır. Yoksulluk, özellikle kırsal bölgelerde ve geçeköndü alanlarında daha belirgin bir sorundur. Güney Afrika’da eğitim sistemi, bazı bölgelerde oldukça gelişmişken, diğer bölgelerde sınırlı imkânlarla sahiptir. Apartheid döneminde ırksal ayrımcılık, eğitimde de belirgin bir rol oynamıştır. Eğitimdeki eşitsizlikler, toplumun genç neslinin eşitsiz fırsatlarla karşılaşmasına neden olabilir. Güney Afrika, HIV/AIDS salgını ile mücadele etmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler ve salgının etkileri, toplumun genel sağlığını etkilemektedir. Güney Afrika’da çeşitli dinler ve kültürler bir arada yaşar. Hristiyanlık, İslam,

Hinduizm ve geleneksel Afrika dinleri bu çeşitliliği oluşturur. Kültürel etkileşim ve çeşitlilik, Güney Afrika'nın sosyolojik dokusunu zenginleştirir. Güney Afrika'da siyasi dinamikler, farklı etnik gruplar arasındaki ilişkileri ve toplumsal yapıyı etkiler. Siyasi partiler, demokratik süreçler ve yönetim politikaları, toplum üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Güney Afrika'nın sosyolojisi, geçmişteki ırksal ayrımcılık politikalarının mirası, post-apartheid dönemindeki toplumsal değişim çabaları ve güncel sosyal dinamiklerle birlikte değerlendirilmelidir. Bu faktörler, ülkedeki toplumsal yapıyı ve ilişkileri şekillendirmektedir. (Lever, 1981, s. 249-262)

Kenya, Doğu Afrika'da bulunan ve etnik, kültürel ve dil çeşitliliği ile dikkat çeken bir ülkedir. Kenya'nın sosyolojisi, tarihsel gelişmelerden, etnik grupların etkileşiminden, ekonomik durumdan ve diğer birçok faktörden etkilenir. Kenya, 40'tan fazla etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Kikuyu, Luo, Luhya, Kamba ve Maasai gibi büyük etnik gruplar bulunmaktadır. (Gayapersad vd. 2020, s. 3-8) Bu etnik çeşitlilik, ülkenin kültürel zenginliğini oluşturur, ancak aynı zamanda etnik aidiyetin siyasi ve sosyal dinamikleri etkilediği durumları da yaratır. Kenya'da eğitim sistemi, temel eğitimden üniversite düzeyine kadar geniş bir yelpazede yer alır. İlk ve orta öğretim ücretsiz ve zorunludur. Üniversite eğitimi genellikle büyük şehirlerde daha yaygındır ve kırsal bölgelerdeki okullar sınırlı kaynaklara sahip olabilir. Kenya'nın ekonomisi tarım, hizmetler ve sanayi sektörlerine dayanmaktadır. Tarım, özellikle kırsal kesimde yaşayan nüfus için önemlidir. Şehirlerdeki büyüme ve ekonomik fırsatlar, kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizlikleri etkiler. Kenya, çok partili demokratik bir sistemle yönetilen bir ülkedir. Ancak, siyasi istikrarsızlık, seçimle ilgili anlaşmazlıklar ve etnik siyaset gibi zorluklar yaşanmıştır. Etnik gruplar arasındaki siyasi rekabet ve aidiyet, ülkedeki siyasi dinamikleri etkiler. Kenya'da sağlık hizmetlerine erişim, kırsal ve kentsel alanlar arasında farklılık gösterir. HIV/AIDS ve diğer bulaşıcı hastalıklar, sağlık sistemine önemli bir zorluk teşkil eder. Sağlık eşitsizlikleri, genellikle ekonomik durum, coğrafi konum ve etnik aidiyet gibi faktörlere bağlı olarak değişir. Kenya'da İslam, Hristiyanlık ve yerel geleneksel inançlar gibi farklı dinler bir arada varlığını sürdürmektedir. Kültürel etkileşim ve çeşitlilik, Kenya'nın sosyolojik yapısını şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Kenya'nın çevresel zenginlikleri ve ekosistemleri, tarım, ormancılık ve diğer faaliyetlerle tehdit altındadır. Bu durum, kırsal toplulukları ve doğal kaynaklara bağımlı olanları etkiler. Kenya'nın sosyolojisi, ülkenin tarihsel geçmişi, etnik çeşitliliği, ekonomik yapısı ve diğer faktörlerin bir kombinasyonu ile şekillenir. Ülkedeki toplumsal dinamikler, etnik gruplar arasındaki etkileşim, ekonomik eşitsizlikler ve diğer sosyal konular, Kenya'nın sosyolojik yapısını anlamak için önemlidir. (Osamba, 2000, s. 11-37)

Uganda, Orta Afrika'da bir ülkedir ve etnik, kültürel ve dil çeşitliliği ile dikkat çeker. Uganda'nın sosyolojisi, tarihi, etnik gruplar arasındaki ilişkiler, ekonomik durum ve diğer birçok faktörden etkilenir. Uganda, birçok etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Buganda, Ankole, Acholi, Lango ve Langi gibi büyük etnik gruplar bulunmaktadır. Bu etnik çeşitlilik, ülkenin kültürel zenginliğini oluşturur, ancak tarih boyunca bazı etnik gruplar arasında gerilimlere de neden olabilir. Uganda'da Hristiyanlık, İslam ve yerel geleneksel inançlar bir arada varlığını sürdürmektedir. Din, toplumun birleştirici bir ögesidir. Kültürel pratikler ve gelenekler, toplumun günlük yaşamını etkiler ve farklı etnik gruplar arasında benzersiz özellikler bulunur. Uganda'da eğitim sistemi, temel eğitimden üniversite düzeyine kadar geniş bir yelpazede yer alır. Eğitimdeki eşitsizlikler, kırsal ve kentsel bölgeler arasında farklılık gösterebilir. Üniversite eğitimi genellikle büyük şehirlerde daha yaygındır. (Kasumba, 2013, s. 122-143) Uganda'nın ekonomisi tarım, hizmetler ve sanayiye dayanmaktadır. Tarım, özellikle kırsal kesimde yaşayan nüfus için hayati öneme sahiptir. Gelir eşitsizliği, özellikle kırsal bölgelerde, ekonomik yapıda belirgin bir sorundur. Uganda'da sağlık hizmetlerine erişim, kırsal ve kentsel alanlar arasında farklılık gösterir. HIV/AIDS, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalıklar, sağlık sistemine önemli bir zorluk teşkil eder. Sağlık eşitsizlikleri, genellikle ekonomik durum, coğrafi konum ve etnik aidiyet gibi faktörlere bağlı olarak değişir. Uganda'da siyasi durum zaman içinde değişiklik göstermiştir. Bazı dönemlerde siyasi istikrar olmuş, ancak diğer dönemlerde siyasi çatışmalar yaşanmıştır. Siyasi liderlik, toplumsal dinamikleri ve ülkenin yönetimini etkiler. Uganda'nın çevresel zenginlikleri, ormancılık, tarım ve diğer faaliyetlerle tehdit altındadır. Bu durum, kırsal toplulukları ve doğal kaynaklara bağımlı olanları etkiler. Uganda'nın sosyolojisi, ülkenin tarihi, kültürel çeşitliliği, ekonomik yapısı ve diğer faktörlerle şekillenir. Ülkedeki toplumsal dinamikler, etnik gruplar arasındaki etkileşim, ekonomik eşitsizlikler ve diğer sosyal konular, Uganda'nın sosyolojik yapısını anlamak için önemlidir. (Heyneman, 1976, s. 200-211)

Cezayir, Kuzey Afrika'da yer alan bir ülkedir ve zengin bir tarihsel geçmişe, kültürel çeşitliliğe ve coğrafi zenginliklere sahiptir. Cezayir'in sosyolojisi, ülkenin tarihi, etnik yapısı, dini dinamikler, ekonomik koşullar ve diğer birçok faktörden etkilenir. Cezayir, Araplar, Berberiler ve diğer etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Bu etnik gruplar arasında kültürel ve dil farklılıkları bulunmaktadır. Arapça ve Berberice resmi dillerdir, ancak Fransızca da yaygın olarak konuşulur. İslam, Cezayir'in resmi dini ve toplumun önemli bir bileşenidir. İslam kültürü, geleneksel değerler ve dini pratikler, Cezayir'in sosyolojisini etkiler. Berber kültürü, özellikle kabile topluluklarında, önemli bir rol oynar. Cezayir, Fransız sömürgeciliği altında uzun yıllar yaşamış ve 1962'de bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlık mücadelesi ve

sonrasındaki süreç, Cezayir'in sosyal yapısını etkilemiştir. Bağımsızlık sonrasında, ülkede sosyalist ve İslamcı etkilerin bir arada varlığını sürdürmesi gibi dinamikler önemlidir. Cezayir'deki eğitim sistemi, temel eğitimden üniversite düzeyine kadar geniş bir yelpazede yer alır. Fransızca eğitim sistemi, ülkedeki eğitimde etkili bir role sahiptir. Eğitimdeki eşitsizlikler, kırsal ve kentsel bölgeler arasında ve sosyal sınıflar arasında görülebilir. Cezayir ekonomisi, enerji sektöründeki petrol ve doğalgaz kaynaklarına dayanmaktadır. Ekonomik kalkınma ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler, sosyal yapının bir parçasıdır. İşsizlik, genç nüfus arasında önemli bir sorun olarak öne çıkar. Cezayir, uzun süreli tek parti hükümeti ve siyasi istikrarsızlık dönemleri yaşamıştır. Son yıllarda ülkede siyasi değişim çabaları ve halkın katılımı artmıştır. Siyasi çatışmalar ve hükümetle muhalefet arasındaki dinamikler, sosyolojiyi etkilemektedir. Cezayir'de aile bağları genellikle güçlüdür. Geleneksel normlar ve değerler, toplumun günlük yaşamını etkiler. Cezayir'in sosyolojisi, tarihsel geçmişi, etnik çeşitliliği, dini etkileri, ekonomik koşulları ve siyasi dinamikleri içerir. Bu faktörler, ülkenin toplumsal yapısını ve halkın günlük yaşamını şekillendirir (Korsten & English, 2018, s. 1-13).

6. SONUÇ

Afrika çalışmaları, özellikle de kıtanın kültürleri ve toplumları üzerine yapılan çalışmalardır. (Jeolojisi, coğrafyası, zoolojisi, antropolojisi, sosyolojisi vb.). Bu alan, Afrika'nın tarihi ve demografisi gibi (sömürge öncesi, sömürge sonrası) çalışmalarını içerir. Afrika araştırmaları uzmanına genellikle "Afrikaist" denir. Geleneksel dinler, Hıristiyanlık, İslam (din ve diller, ekonomi, siyaset, kültür) etnik gruplar sosyolojik bir kapsamda incelenir. "Afrika Çalışmaları" [African studies] genellikle Afrika kıtasının tarihinden, kültüründen, toplumundan, ekonomisinden, siyasetinden ve diğer pek çok alanından sistemli bir şekilde bilgi edinmeye odaklanan disiplinler arası bir alandır. Afrika Çalışmaları, geniş bir yelpazede konuları kapsayabilir ve araştırmacılara, öğrencilere ve uzmanlara Afrika'nın çeşitli yönleri hakkında derinlemesine bilgi sağlama amacını taşır. Tarih ve Arkeoloji; Afrika'nın antik tarihini ve arkeolojik geçmişi anlamaya yönelik çalışmalardır. Sosyoloji ve Antropoloji; Afrika toplumlarının sosyal yapısı, kültürleri, etnik gruplar arası ilişkiler ve geleneksel yaşam biçimleri üzerine araştırmalar yapar. Edebiyat ve Dil Çalışmaları; Afrika'nın zengin edebiyat geleneği, dil çeşitliliği, folklor ve çağdaş yazın üzerine çalışmaları kapsar. Ekonomi ve Kalkınma; Afrika kıtasının ekonomik durumu, kalkınma sorunları, doğal kaynakların yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma üzerine araştırmalar yapar. Politika ve Uluslararası İlişkiler alanında Afrika ülkelerinin siyasi sistemleri, bağımsızlık mücadeleleri, uluslararası ilişkileri, bölgesel entegrasyon/ bütünleşme ve barış çalışmaları sayılabilir. Afrika'da sağlık sorunları, salgın hastalıklar, sağlık hizmetlerine erişim ve çevresel sürdürülebilirlik üzerine çalışmalar da yapılmaktadır. Sanat ve Kültür; Afrika'nın sanatsal ifadesi, müzik, dans, görsel sanatlar, mimari ve diğer kültürel unsurlar üzerine araştırmalardır. Eğitim; Afrika'daki eğitim sistemleri, eğitim politikaları ve okuryazarlık üzerine çalışmalar ile olur. İnsan Hakları ve Sosyal Adalet; Afrika'da insan hakları durumu, toplumsal adalet mücadeleleri ve sosyal değişim üzerine araştırmalar bu kapsamdadır. Afrika Çalışmaları, bu ve benzeri konuları içerek, geniş bir multidisipliner yaklaşım benimser. Bu alan, özellikle kültürler arası anlayış, sürdürülebilir kalkınma ve küresel ilişkiler bağlamında büyük önem taşır. Afrika'nın karmaşık ve zengin gerçekliklerini anlamak, bu çalışmaların temel hedeflerindedir.

Afrika toplumbilimi, Afrika kıtasındaki toplumsal yapıları, kültürleri, gelenekleri, ekonomik sistemleri, siyasi düzenleri ve diğer sosyal unsurları inceleyen bir akademik disiplindir. Afrika'daki toplumbilim çalışmaları genellikle antropoloji, sosyoloji, tarih, ekonomi, siyaset bilimi ve diğer sosyal bilim dallarını içerir. Bu disiplin, genellikle yerel toplumları anlamak, analiz etmek ve çeşitli bağlamlarda ele almak amacını taşır. Afrika kıtası, binlerce etnik grup ve dilin ev sahibidir. Afrika toplumbilimi, bu etnik çeşitliliği anlamaya ve

her bir etnik grubun kültürünü incelemeye odaklanabilir. Afrika toplumlarının sosyal organizasyonu, aile yapısı, toplumsal roller ve ilişkiler üzerine yapılan çalışmalar hızla artmaktadır. [Sosyoloji açısından bakir bir alandır.] Afrika'daki ekonomik sistemler, kırsal ve kentsel ekonomik yapılar, kalkınma sorunları ve sürdürülebilir kalkınma üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Afrika ülkelerinin siyasi sistemleri, hükümet yapıları, yönetim biçimleri, seçimler ve siyasi süreçlere odaklanan çalışmalar siyaset sosyolojisi kapsamında ele alınabilir. Afrika'nın farklı dinler, geleneksel inançlar, ritüeller ve dini pratiklere dair toplumbilimsel analizler din sosyolojisi bağlamında incelenebilir. Afrika'daki eğitim sistemleri, okuryazarlık seviyeleri, bilim ve bilgi üretimi üzerine yapılan araştırmalar hızla artmaktadır. Afrika'da sağlık sorunları, sağlık hizmetlerine erişim, yerel sağlık uygulamaları ve modern tıp üzerine toplumbilimsel çalışmalar sağlık sosyolojisi çerçevesinde incelenebilir. Afrika'da sosyal adalet mücadeleleri, insan hakları durumu, toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık üzerine yapılan incelemeler son derece yenidir. Afrika toplumbilimi, genellikle çok kültürlü ve çok dilli bir ortamda çalışan araştırmacılara yönelik bir yaklaşım benimser. Bu alandaki çalışmalar, yerel toplulukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek, kalkınma politikalarını şekillendirmek ve sürdürülebilir çözümler üretebilmek için önemlidir. Cemal Süreya'nın dediği gibi: "Her telinin içinde ayrı bir kalp çarpıyor. Bütün kara parçaları için Afrika dâhil." Afrika elbet bir gün bu mazlum ve yoksul halinden kurtulacaktır. Afrika'nın bu yöndeki çabalarının önünü açan tek ülke ise Türkiye'dir.

KAYNAKÇA

- Abbas, A. I., Wakılı, S. G., & Rajı, R. B. (2023). The Impacts of Boko Haram Insurgency on Educational Infrastructure and Facilities in North-East Nigeria. *Global Journal of Arts Humanity and Social Sciences ISSN: 2583-2034*, 217-225.
- Akiwowo, A. A. (1964). The Sociology of Nigerian Tribalism?. *Phylon (1960-)*, 25(2), 155-163.
- APD. (2007). "Africa Population Dynamics". <https://overpopulation.org> adresinden 02.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ashcroft, B. (2008). Globalism, postcolonialism, and African Studies. *A Companion to Racial and Ethnic Studies*, 511-520.
- Bacon, K. H. (2004). Hiding death in Darfur: why the press was so late. *Columbia Journalism Review*, 43(3), 9-11.
- Beinart, W. (2000). African history and environmental history. *African Affairs*, 99(395), 269-302.
- Bély, Lucien (2001). *The History of France*. Editions Jean-paul Gisserot.
- Berman, B. J., & Tettey, W. J. (2001). African states, bureaucratic culture and computer fixes. *Public Administration and Development: The International Journal of Management Research and Practice*, 21(1), 1-13.
- Blommaert, J. (2007). Linguistic diversity: Africa. *Handbook of language and communication: Diversity and change*, 9, 123-149.
- Brantlinger, Patrick (1985). "Victorians and Africans: The Genealogy of the Myth of the Dark Continent". *Critical Inquiry*, 12 (1). 166-203.
- Brenzinger, M. (2009). Language diversity and poverty in Africa. *Language and poverty*, 141, 37.
- Chidester, D. (2003). Religion education in South Africa: Teaching and learning about religion, religions, and religious diversity. *British Journal of Religious Education*, 25(4), 261-278.
- Claar, S., & Nölke, A. (2013). Deep integration in North–South relations: Compatibility issues between the EU and South Africa. *Review of African Political Economy*, 40(136), 274-289.
- Daniel, Silander & Oskar, Malmgren. (2022). *South Africa's Democracy at the Crossroads*. London.
- Dunham, H. W., & Lutfiyya, A. (1971). Sociology in Egypt. *Journal of Asian and African Studies*, 6(2), 118.
- Fleming, H. C. (1976). *Sociology, ethnology, and history in Ethiopia*.
- Frynas, J. G. (2004). The oil boom in Equatorial Guinea. *African Affairs*, 103(413), 527-546.

- Gayapersad, A., Embleton, L., Shah, P., Kiptui, R., Ayuku, D., & Braitstein, P. (2020). Using a sociological conceptualization of stigma to explore the social processes of stigma and discrimination of children in street situations in western Kenya. *Child abuse & neglect*, 104803.
- GDP. (Constant 2015 US\$) – Sub-Saharan Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=2014&locations=ZG&start=2000> adresinden 04.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Gendron, S., & Vuorinen, M. (2012). Exploiting the Hutu/ Tutsi divide: The relationship between extremist propaganda and genocide in Rwanda. *Enemy images in war propaganda*, 89-106.
- Gikandi, S. (2006). Preface: Modernism in the World. *Modernism/modernity*, 13(3), 419-424.
- Guengant, J. P., & May, J. F. (2013). African demography. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 5(3), 215-267.
- Hackett, R. I. (2000). Religious freedom and religious conflict in Africa. *The pew program on religion and the news media the leonard e. greenberg center for the study of religion in public life trinity college hartford, connecticut*, 102-114.
- Hare, A. P., & Savage, M. (1979). Sociology of South Africa. *Annual Review of Sociology*, 5(1), 329-350.
- Hartmann, J. (1983). *Development policy-making in Tanzania 1962-1982: a critique of sociological interpretations* (Doctoral dissertation, University of Hull).
- Heyneman, S. P. (1976). Influences on academic achievement: A comparison of results from Uganda and more industrialized societies. *Sociology of education*, 200-211.
- Ibrahim, S. E. (1997). Cross-eyed sociology in Egypt and the Arab world. *Contemporary Sociology*, 26(5), 547-551.
- Idang, G. E. (2015). African culture and values. *Phronimon*, 16(2), 97-111.
- Jarring, G. (1978). Evliya Çelebi ve Pire'deki Mermer Aslan. *Belleten*, 42(168), 775-780.
- Jenny, Aker & Isaac, Mbiti. (2021). "Mobile Phones and Economic Development in Africa". https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1693963 adresinden 05.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Joffe, J. (2014). *The state vs. Nelson Mandela: the trial that changed South Africa*. Simon and Schuster.
- Kasumba, S. (2013). A new dimension to neo-institutional sociology: Some evidence from the adoption of new budgetary practices in local governments in Uganda. *African Journal of Economic and Management Studies*, 4(1), 122-143.
- Kloos, H. (1990). Health aspects of resettlement in Ethiopia. *Social Science & Medicine*, 30(6), 643-656.
- Korsten, T., & English, B. (2018). The Historical Sociology of the Algerian Exception. *Academia online edu*. 1-13.

- Koyame, M., & Clark, J. F. (2002). The economic impact of the Congo War. In *The African stakes of the Congo war*. New York: Palgrave Macmillan US. 201-223.
- Lazarus, N. (2012). *Modernism and African literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Lever, H. (1981). Sociology of South Africa: supplementary comments. *Annual Review of Sociology*, 7(1), 249-262.
- Loosemore, Jo. (2008). Sailing against slavery. https://www.bbc.co.uk/devon/content/articles/2007/03/20/abolition_navy_feature.shtml adresinden 01.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Lovejoy, Paul E. (2000). *Transformations in Slavery: A History of Slavery in Africa*. Cambridge University Press.
- Magubane, B. (1999). *African sociology: towards a critical perspective: the collected essays of Bernard Makhosezwe Magubane*. Africa World Press.
- Makinda, S. M., & Okumu, F. W. (2007). *The African Union: challenges of globalization, security, and governance*. Routledge.
- Nettle, D. (1996). Language diversity in West Africa: An ecological approach. *Journal of Anthropological Archaeology*, 15(4), 403-438.
- Nyeko, B. (1997). Exile politics and resistance to dictatorship: the Ugandan anti-Amin organizations in Zambia, 1972–79. *African Affairs*, 96(382), 95-108.
- Oluwole, Victor. (12 September 2021). “A comprehensive list of all the English-speaking countries in Africa”. *Business Insider Africa*. <https://africa.businessinsider.com/local/lifestyle/a-comprehensive-list-of-all-the-english-speaking-countries-in-africa/hdp1610> adresinden 06.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Onyishi, Augustine; Solomon, Ogbonna (2019). “The African Continental Free Trade Zone (AFCFTZ): Economic Tsunami Or Development Opportunities In Sub-Saharan Africa”. *Journal of Development and Administrative Studies*. (1): 133–149.
- Osamba, J. O. (2000). The sociology of insecurity: cattle rustling and banditry in North-Western Kenya. *African Journal on Conflict Resolution*, 1(2), 11-37.
- Palabıyık, M. S. (2012). Ottoman travelers’ perceptions of Africa in the Late Ottoman Empire (1860-1922): A discussion of civilization, colonialism and race. *New Perspectives on Turkey*, 46, 187-212.
- Politzer, Malia. (2014). “China and Africa: Stronger Economic Ties Mean More Migration” Migration Information Source. (August 2008). <https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source> adresinden 04.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ramazan, Ata. (2014). Medeniyetlerin Ruhı ve Osmanlı Medeniyeti. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 85-102.

- Rayner, Gordon. (2011). "Is your mobile phone helping fund war in Congo?". *The Daily Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/democraticrepublicofcongo/8792068/Is-your-mobile-phone-helping-fund-war-in-Congo.html> adresinden 03.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Reuster-Jahn, U., & Kießling, R. (2006). *Lugha ya mitaani in Tanzania-the poetics and sociology of a young urban style of speaking*. Swahili Forum.
- Rohwer, S., Butler, L. K., Froehlich, D. R., Greenberg, R., & Marra, P. P. (2005). Ecology and demography of east–west differences in molt scheduling of Neotropical migrant passerines. *Birds of Two Worlds: The Ecology and Evolution of Migration* (R. Greenberg and PP Marra, Eds.). Johns Hopkins University Press, Baltimore, Maryland, 87-105.
- Sado-Imodagbe, M. A. (2020). *Model for re-strategising nigerian-african human and material resource development: 'nigerianness-africanness in nigerian-african citizens (nanacs)*. Defining Strategic and United People of Africa (UPA) for a Better Future.
- Said, A. (2021). A sociology of counter-revolution in Egypt. *Sociology Compass*, 15(9), e12916. 1-13.
- Sawant, A. B. (1998). Ethnic conflict in Sudan in historical perspective. *International Studies*, 35(3), 343-363.
- Schraeder, P. J. (1992). The Horn of Africa: US foreign policy in an altered Cold War environment. *Middle East Journal*, 46(4), 571-593.
- Shillington, Kevin. (2005). *History of Africa*. Palgrave Macmillan.
- Simon, Julian L. (1995) *State of Humanity*, Blackwell Publishing.
- Southall, Roger & Melber, Henning. (2009). *A New Scramble For Africa?: Imperialism, Investment and Development*. University of KwaZulu-Natal Press.
- Süreya, Cemal. (2019). *Üvercinka*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Taylor, C. C. (2020). *Sacrifice as terror: The Rwandan genocide of 1994*. Routledge.
- The Language Gulper. (2017). "Khoisan Languages". <http://www.languagesgulper.com/eng/Khoisan.html> adresinden 04.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- UNESCO. (2005). "Africa". <http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-.html> adresinden 03.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Union, A. (2001). The New Partnership for Africa's Development (NEPAD). *Abuja: African Union*.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2013). "Past and future population of Africa". <https://www6.geohive.com/> adresinden 02.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2022). "World Population Prospects 2022". <https://population.un.org> adresinden 03.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

- Van der Bracht, K., Flaam, H., Vlassenroot, K., & Van de Putte, B. (2017). Conflict and insecurity: A sociological perspective on perceptions of insecurity in conflict-affected Democratic Republic of Congo. *Current Sociology*, 65(3), 336-355.
- Wesseh, Jr. P. K., & Lin, B. (2016). Can African countries efficiently build their economies on renewable energy?. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 54, 161-173.
- Wilson, M. (1971). *Religion and the transformation of society: A study in social change in Africa* (Vol. 15). Cambridge university press.
- Wolff, Ekkehard. (2019). *Linguistic features and typologies in languages commonly referred to as 'Nilo-Saharan'*. Cambridge University Press. 326-381.
- Wood, J. R. T. (2012). *A Matter of Weeks Rather Than Months: The Impasse Between Harold Wilson and Ian Smith Sanctions, Aborted Settlements and War 1965-1969*. Trafford Publishing.
- Zurlo, Gina A. (2020). "African Christianity". <https://www.gordonconwell.edu/blog/african-christianity> adresinden 30.11.2023 tarihinde erişilmiştir.